

Prvo
berilo in prva slovnica

za drugi razred 4- in 5razrednih ljudskih šol.

Sèstavila

A. Razinger in A. Zumer

ljudska učitelja.

Tretji popravljeni natis.

Z odlokom visokega c. kr. ministerstva za bogočastje in uk z dné 28. maja 1887, št. 10.319, je ta knjiga pripuščena za poučno rabo na 4- in 5razrednih ljudskih šolah.

Cena vezani knjigi 24 kr.

V Ljubljani.

Tiskala in založila «Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg».

1890.

Predgovor.

Berilo je prav tako urejeno, kakor nazorni nauk v najinem **abecedniku za slovenske ljudske šole**, in obseza 17 oddelkov po abecedniku in 18. oddelek „**Domovina**“. Nazorne vaje so tako razširjene, da se opirajo na nazorne vaje abecednikove. Učitelj ima torej pri vsaki nazorni vaji otroke opozoriti na stvarino, katera je obravnavana v abecedniku.

Slovnica obseza ob kratkem vso stvarino po **učnem redu** za **drugo** šolsko leto. Pri nalogah sva se posebno ozirala na šole, v katerih se poučuje po oddelkih. Urejene so torej tudi za posredni pouk. Zdelovati se morejo samo ustno, ali ustno in pismeno. Večinoma se naslanjajo na berila. Mnogo nalog učitelj tudi po svoji potrebi more izpustiti ali druge pridejati.

Spisateljja.

I.

1. Šola.

Mladi smo. Mlad človek še malo vé. Treba je, da se izučí. Mnogo lepega in koristnega se učimo od ljubih starišev; največ dobrega se pa učimo v šoli.

Gospod učitelj nas uče brati, pisati, računati, risati, peti, telovaditi. Dekleta se še uče plesti, šivati in drugih ročnih del. Učimo se, kako se nam je vésti v šoli, cerkvi, doma in zunaj. Mnogo nam gospod učitelj pripovedujejo, da je priroda lepa, da so živali in rastline koristne. Opominjajo nas, naj se radi imamo in drug družemu pomagamo, posebno pa, da ljubimo dobrotljive stariše. Uče nas, naj smo hvaležni dobrotnikom in naj spoštujemo stare ljudi. Duhovnik nas uče spoznavati Boga in nas pripravljajo za vredno sprejemanje svetih zakramentov.

Da se moremo uspešno učiti, ne zamujamo šole in jo redno obiskujemo. Pri uku smo poslušni in storimo le to, kar nam gospod učitelj velé. Šolske priprave imamo vedno čedne in

v redü. Zamazane knjige in pisanke nikomur ne dopadajo. — Po končanem uku hodimo mirno domöv. Po poti se lepo vedemo.

Otroci bogatih in ubogih starišev — vsi so jednaki, vsi se morejo veliko dobrega naučiti. Pridne, uljudne in hvaležne otroke ima Bog in vsak človek rad. Lenih, neuljudnih in nehvaležnih otrók nikdo ne mara.

**Kdor se v mladosti izuči,
Ta se za starost oskrbi.**

2. Šolske postave.

- 1.) Hodi v šolo redno, mirno in o pravem času!
- 2.) Bodi čedno in spodobno oblečen!
- 3.) Nosi s seboj samo potrebne reči in priprave!
- 4.) Vse svoje prednike in učitelje uljudno pozdravljaj, spoštúj jih in bodi jim pokoren!
- 5.) V šoli hodi tiho in mirno na odkazani prostor in ne poškodúj ničesar!
- 6.) Pri uku glej na učitelja in na delo; bodi pazen, govori samo, kadar si vprašan in vselej lepo-glasno in pravilno!
- 7.) Govori resnico, bodi poštèn, miroljuben in postrežen!
- 8.) Hodi mirno iz šole in nikjer ne razgrajaj!
- 9.) Svoje naloge izdelúj pridno in o pravem času!
- 10.) Čislaj božja dela v prirodi in ne trpinči nobene živali!

3. Pridna Rozika.

Pridno Roziko so hoteli mati doma imeti, da bi jim kaj pomagala. Rozika pa je žalostna. Jokaje pravi materi: «Drugi otroci se bodo učili, jaz pa zaostanem. Drugi bodo veliko znali, jaz pa ne.» Potem prime mater za roko in pravi: «Ljuba mati moja! lepo vas prosim, pustite me, naj grem v šolo. Saj pridem iz šole hitro domóv in bodem potlej tem pridnejša.»

Mati ji prijazno rekó: «Le pojdi, ljuba moja! ker se tako rada učiš; zató mi bodeš potlej tem bolj pomagala. Vidim, da se v šoli več naučíš, kakor mi doma pomagaš.» — Tako pridni otroci prosijo in radi hodijo v šolo, doma pa lepo ubogajo.

4. Pred šolo.

1.

Tebi kliče, večni Oče,
Zbranih otročičev krog,
Blagoslovi, prosi vroče,
Ga pri uku, mili Bog.

2.

Srca naša Ti pripravi,
Um razjasni in spomín,
Rasli bi v modrosti pravi
Kakor Jezus, božji sin.

5. Po šoli.

1.

Večno slavo Ti pojemo,
Z nami naj Te vse častí;
Hvalo Tebi vsi dajemo
Za vse, kar smo slišali.

2.

Lepe uke v srcih hrani,
Nam po njih živeti daj,
Vedno Ti nam stoj na strani
In nas pelji v sveti raj.

II.

6. Človek.

Najimennitnejša stvar božja na svetu je človek. Ustvaril ga je Bog po svoji podobi in ga postavil gospodarja vsem stvarém. Dal mu je **dušo** in **teló**.

Duša je nevidna in neumrjoča. Z dušo mislimo in razločujemo pravo od nepravega. Imamo **um**, **pamet** in **prosto voljo**.

Teló je vidno in umrjoče. Deli telesa so: **glava**, **trup** in **udje**. Živòt pokriva **koža**. Da ohranimo živòt snažen in zdrav, umivamo si vsak dan glavo in roké; po letu se večkrat kopljemo. Pod kožo je **mesó**, ki veže ude telesa in jim daje močí. Mesó je prirasteno **kostém**. Kaj vidimo na glavi? Naštejte dele trupa! V trupu je **srce**, **pluča**, **želodec** in **drob**. Srce pretaka **kri** po vsem telesu. Kri teče po žilah in redí teló. Kadar človek umrje, zastane mu kri in srce več ne bije. Pluča čistijo kri. S pluči dihamo. Da si ne poškodujemo pluč, varujemo se prehlajenja in ne pijemo mrzle vode, ako

nam je vroče. Želodec in drob prebavljata živež. Prevročih jedil ne jemo, da si ne pokvarimo želodca.

Roke so nam ustvarjene za delo. Imamo dve roki, **desnico** in **levico**. Roke se držé trupa v **ramah**. Kateri so deli roke? Roke gibljemo v **rami**, **komolci** in **zapestji**. Pokažite **dlan**, **pest**! Kako se imenujejo **prsti**? Prsti imajo na konci **nohte**. Nespodobno je z rokami glavo podpirati. Roke imamo vedno **snažne** in **nohte** obrezane.

Noge nosijo živòt. Kateri so deli noge? Kje se giblje noga? Noge posebno po zimi varujemo **mraza** in **mokrote**.

Kadar telovadimo, krepimo si roke, noge in ves živòt.

Vid.

Nebó je modro. Solnce je rmeno. Trava je zelena. Sneg je bel. Kri je rdeča. Oglje je črno. Oblak je siv. Lisica je rjava. — Gora je visoka; hrib je nizek. Polje je široko; dolina je ozka. Morje je veliko; jezero je majhno. Njiva je dolga; vrt je kratek. Kocka je voglata; krogla je okrogla.

Z očmi vidimo, kakšne so reči; imamo **vid**. Vidimo tudi **preljube** stariše, brate in

sestre, dobrotnike in prijatelje. Kaj vidimo v šoli, doma, na polji, v gozdu in na nebu?

Okó je ljubi dar božji. Postavljeno je med trde kostí, da se ne oškoduje. **Trepalnice** zapirajo očí. **Vejice** jih varujejo prahú. **Obrvi** odvrčajo pót, ki po čelu teče. Ako mi pade kaj v okó, pritečejo solzé in je iznijejo.

Okó hočemo vedno varovati. O mraku in na solnci ne beremo; tudi ne zremo v solnce in luč. Vsak dan si umivamo okó in ves obráz.

Sluh.

Mati govore. Deklica poje. Dete se joka. Deček se smeje. — Pes laje. Mačka mijavka. Kaj delajo konj, krava in druge domače živali? Kaj delajo ptice? — Zvon klenka. Ura bije. Puška poka. Grom bobní. Potok šumljá.

Z ušesi slišimo — imamo **sluh**. Tudi **uhó** je dobro obvarovano, da se ne oškoduje. Zunanje uhó imenujemo **uhelj**. Skozi uhelj gre glas v **notranje uhó**. Ušesa si snažimo in jih varujemo prehudega poka, da si ohranimo dober sluh. Kdor ne sliši, gluh je. **Glušec** tudi ne more govoriti — **nem** je.

Vonj (voh).

Roža diši. Katere cvetice lépo dišé? Hren je hud. Tudi česen udari v nos. Z nosom vohamo; imamo **vonj** (voh).

Nos je sredi obraza. Ima dve **nosnici**, med njima pa **hripelj**. Skozi nosnice tudi dihamo. Če se prehladimo, zamaši se nam nos, imamo náhod. Če smo nahódni, radi kihamo. Nos ne sme nesnažen biti. S čim si ga čistimo? Nespodobno je, prst v nos vtikati.

Ukús.

Pelin je grenák. Hruška je sladka. Zelje je kisló. Sol je slana. Pečenka je ukusna.

Z jezikom ukušamo jedí. Imamo **ukús**. **Jezik** je v ustih. **Usta** zapiramo z **ustni** (ustnicami). Ako odpremo ustni, pokažejo se **zobjé**. **Zobjé** tičé v zgornji in spodnji **čeljusti**. **Zobjé** razkosajo jedila, da jih moremo použiti. **Zobé** si umivamo, da jih ohranimo zdrave. Trdih rečij, kakor lešnikov in orehov, ne grizemo. Nad jezikom je **nebó**. Za jezikom je **goltanec**. Po njem pride hrana v želodec. Z jezikom pa tudi govorimo.

Tip (čut).

Nož je oster. Šivanka je šilasta. Miza je gladka. Skorja je hrapava. Moka je suha. Dežnik je moker. Krajcar je majhen. Četrťák je velik. Nit je tenka. Vrv je debela. Volna je mehka. Kamen je trd.

To spoznamo s **tipom**. Tipljemo najbolje s prsti.

Če se z bodem ali urežem, bolí me. Ogenj je vroč; peče me. Voda je mrzla; hladí me. Peč je gorka; greje me. Po letu mi je vroče, po zimi me zebe. To čutimo po vsem telesi. Po vsem telesi imamo čut; nohti in lasjé ne čutijo.

Z očmi **vidimo**. Z ušesi **slišimo**. Z nosom **vonjamo**. Z jezikom **ukušamo**. S prsti **tipamo** in po vsem telesi **čutimo**. Zdrav človek ima petero čutov: **vid, sluh, vonj, ukús** in **tip** (čut).

7. Spoštúj starost.

Prerok Elizéj je prebival v Jerihi. Od tod je šel jedenkrat v Betel, kjer so molili zlato tele. Otroci mu pridejo iz mesta naproti, zasmehujejo ga in vpijejo, rekóč: «Pojdi gori, plešec, pojdi gori, plešec!»

Elizéj se k njim obrne in jim žuga v Gospodovem imenu. Kar neutegoma iz gozda planeta dva medveda in jih raztrgata dva in štirideset.

8. Telovadska.

1.

Hajd na noge, le v korák!

Čvrsto stopa korenják.

V vrsti redni vojna gré

In razlega petje se:

Hurá!

2.

Boben poje: tròm, tròm, tròm!

Kliče svoje: tròm, ti, ròm!

Brzo dalje čez poljé,

Gozd, ravnine in goré!

Hurá!

3.

Pojmo srčno vsi na glas:

Naš je mladi, zlati čas!

In veselo in gorkó

Srce bije nam zvestó!

Hurá!

A. Perné.

9. Odmév.

Nekega dné skače Blažek po zeleni loki in zavpije: «Ho, hòp!» Iz bližnjega gozda oglasi se mu ravno takó: «Ho, hòp!» Blažek se temu čudi in zakliče: «He, hèj!» — «He, hèj!» mu zadoní iz gozda nazáj. Blažek zavpije: «Zakáj me oponašaš?» — «Zakáj me oponašaš?» odmeva iz gozda. Blažek čem dalje bolj kričí in se huduje. Vsaka beseda pa se mu povrača iz gozda. Misli, da se drug deček

ž njim šali. Maščeval bi se rad. Po vsem gozdu ga išče, pa ne najde nikogar.

Doma toži svoji materi, da ga je hudobni deček v gozdu zelo žalil z grdimi besedami. Mati pa pravijo: «Blažek, sedáj si sam sebe tožil. Nič druzega nisi slišal, nego odměv svojih besed. Ako bi bil klical prijazne besede v gozd, prijazne besede bi bil tudi iz gozda slišal.»

Da bodo drugi ljudje s tebój prijazni, bodi tudi ti ž njimi prijazen.

10. Želod in buča.

Kmetič leži pod hrastom in premišljuje bučevino, ki raste poleg njega. Kar začnè z glavo odkimovati, rekóč: «Tega ne umem, da ona majhna bučevina rodi tolik in tako težák sad, močan in velik hrast pa tako malovreden sadek. Ko bi bil jaz svet ustvaril, bil bi to gotovo drugače naredil. Hrast bi rodil velike in težke buče, bučevina pa drobne želodke. Res bi ga bilo veselje videti.»

Komaj to izreče, potegne veter in odtrga želod s hrasta. Pade mu ravno na nos. Tako ga udari, da se mu kri pocedi. «O joj!» zavpije ves oplašen, «sedáj sem pa gorko dobil za svojo modróst. Ako bi bila to buča, razbila bi mi bila glavo.»

**Kar Bog naredí,
Vse prav stori.**

III.

11. Jed in pijača.

1.

Da je moči človeku živeti, potrebuje živeža, to je: **jedí** in **pijače**. Jed in pijača mora biti vedno zdrava in tečna, da ga krepí.

Največ živeža dobivamo s polja. Na polji raste žito, kakor: **pšenica**, **rž**, **ječmen**, **ajda**, **prosó**, **koruza**. Málinar zmelje žito v **moko**. Kakšna je pšenična, ržena, ajdova in turšična moka? Iz moke pečejo mati **kruh** in kuhajo **žgance**, **sok** in druge **močnate jedí**. Iz ječmena naredí málinar v stopah **ječmenček** (ričet), iz prosa pa **kašo**. Na polji raste tudi **krompír**, **repa** in **korenje**. Iz tujih dežel dobivamo **riž**.

Na vrtu, ki ga imamo pri hiši, raste **sočivje** in druga **zelenjád**. **Leča**, **grah** in **fížól** so tečna jed. K mesu jemo **solato**, **špinačo**, **zelje**, **vihrovt**, **kolerabe** in **peso**. V juho se devlje **peteršilj** in **drobnják**. Tudi **čebula**, **česen**, **hren** in **redkev** zrastejo na vrtu. Katera vrtna drevesa nam dajejo sadje?

Najtečnejša jed je **mesó**. Katere domače živali nam koristijo z mesom? Imamo torej goveje, drobnično, prašičje mesó in kuretino. Kaj je divjačina? Mesó jemo kuhano, pečeno ali prekajeno. Krava, koza in ovca nam dajejo **mleko**. Mleko je sladko ali kislo. Na mleku se nabira **smétana**. Iz smétane se mede **maslo**. Planinar dela iz mleka **sir**. O postu ne jemo mesá, a jemo **ribe, rake** in **žabe**. Prav tečna jed so **jajca**. O veliki noči nam mati obročijo píruhe.

Juhi in drugim jedilom pridevajo se **začimbe**, kakor: **sol, sladkor, poper, cimet, muškato**v oreh i. dr.

2.

Voda je najpotrebnejša in najzdravejša pijača. Po solnčnatih goricah raste vinska trta. Iz grozdja se ožema mošt. Sčiščen mošt je rmeno ali rdeče **vino**. Pivár dela iz ječmena in hmelja **pivo** (ol).

Vino in pivo ugaja odraslim ljudem, toda mora se zmérno piti. **Žganje** je škodljiva pijača. Pijače se hranijo v sodih.

Kakšne mere imamo za pijače, za žito in moko?

Iz tujih krajev dobivamo **kavo** in **čaj**.

12. Pobožni sinek.

Oče so svoje otroke vselej lepo učili. Skrbeli so, da bi bila vsa hiša dobra in poštena. Pred jedjó in po jedi so vselej sami molili naprej. Ko se je Tonček uže naučil moliti, prosil je jedenkrat sam očéta, da bi njemu pustili naprej moliti pred jedjó in po jedi. «Veseli me,» djali so oče, «da si se uže naučil moliti. Le rad moli in bodi vedno dober, da te bo ljubi Bog rad imel. Veselila ga bo tvoja molitev.»

Nekega dné pridejo strijc iz daljnega kraja in kosijo ž njimi. Pred obedom Tonček lepo vzdigne ročici proti nebesom in prav pobožno moli. Ko strijček to vidijo, zeló so ganeni in rekó mu prijazno: «Nu, Tonček, to je prav, tako je lepo! Veseli me, da tako mlad uže znaš tako lepo moliti. Taki otroci so vsem všeč. Pobožne otroke ima ljubi Bog rad in jih kliče k sebi. Moj Tonček! bodi vedno tak; vsi te bodemo radi imeli in Bog ti bode dal srečo!»

Tonček je ostál vedno pobožen deček, bil je dober mladenič in vse svoje žive dni pošten človek pred Bogom in ljudmi.

**Rad ubogaj, lepo móli,
Žal ne bode ti nikoli!**

13. Dobra večerja.

Izbirčna Metka pravi opóludne pri jedi: «Ječmenček pa ni dober, ne bom ga jedla ne!» Žlico

položi na mizo. Mati pa rekó: «Zdaj ne morem drugega kuhati; le čakaj, za večerjo ti hočem boljšega napraviti.»

Popóludne gre Metka z materjo na njivo krompir kopat. Tam ga mora rušiti in devati v vreče do solčnega zahoda.

Ko prideta domóv, dajo ji mati večerjo. Metka zajme in pravi: «To je pa dobra jed, ta mi gre v slast!» Pojedla je je polno skledico. Mati ji smehljaje rekó: «To je tisti ječmenček, ki si ga opóludne pustila. Ker si pa vse popóludne pridno delala, pojedla si ga zdaj slastno.»

14. Pred jedjó.

O Bog! to vse nam daješ Ti,
Kar vsaki dan nas preživí:
Dodeli, da nam to jedilo
Po Tvoji volji bo teknilo!

15. Po jedi.

O Bog! s pijačo in jedjó
Nahranil si nas milostno!
Za vse, kar roka Tvoja dala,
Naj bo prisrčna zdaj Ti hvala.

16. Mrzli studenec.

Nekega poletnega dné je šel Martinek na polje. Vroče je bilo. Lice mu gorí. Silno ga začnè žejati. V lepi senci pod hrastom najde hladen studenček. Voda je bila čista ko ribje okó in mrzla ko led.

Naglo se je Martinek napije; ali slab postane, toliko, da ne omedlí.

Slab prileze domóv in zbolí prav nevarno. «Joj, kdo bi mislil, da je v tem studenci tako hud strup!» zdihuje bolán na postelji. Oče pa pravijo: «Čisti studentec ni kar nič kriv tvoje bolezní, ampak tvoja neprevidnost, ker si se ves pregrét naglo napil mrzle vode.»

IV.

17. Obleka.

Zimskega dné priletí vrabec na šolsko okno. Tužno zre v sobo. Vsi otroci se ozró na okno. Učitelj rekó: «Vidite vrabca, kako rad bi prišel na gorko! Vi se lahko pogrejete v gorki izbi. Zunaj vas gorka obleka varuje mraza. Ptički imajo pérje, druge živali dlako, a vendar o hudi zimi nimajo gorke izbe; veliko trpé in večkrat tudi od mraza poginejo, ako-ravno jim jeseni zraste gorkejšé pérje in gorkejša dlaka.

Tudi ljudjé so po zimi drugače opravljeni, kakor po letu. Kakšna je **zimská**, kakšna **poletna obleka?**»

Francek: «Po zimi hodimo v gorki, volnati, po letu v lahki, platneni obleki.»

Učitelj: «Iz česa je gorka zimska obleka, Jurij?»

Jurij: «**Nogavice in rokavice** so iz volne, ki jo dobivamo od ovce.»

Učitelj: «Da! Ovco ostrižemo. Iz volne napredejo predice niti. Iz nitij se pletó nogavice. Suknár dela iz volne suknò. Katera obleka se dela iz suknà?»

Lovro: «Iz suknà dela krojač: **suknje, telovnike, hlače in plašče**. Tudi ženska oblačila so iz suknà.»

Učitelj: «Iz česa se pa dela platnena obleka, Milica?»

Milica: «Platnena obleka se dela iz platna.»

Učitelj: «Kje pa mati dobé platno?»

Milica: «Platno jim naredí tkalec. Oče sejejo spomladi lan. Lan populimo, glavice mu osmučemo in ga po travniku razgrnemo. Ko je vležán, vzdignemo ga. Terice ga v sušilnicah posušé in s trlico oteró. Predivo mati in dekle spredejo v zimskih večerih na kolovratu v prejo. Mati je belijo na solnci.»

Učitelj: «Prav si povedala! Katera obleka se pa dela iz platna, Jerica?»

Jerica: «Iz belega platna dela šivilja: srajce, spodnje hlače, predpasnike, rjuhe, prte in blazine. Iz barvanega platna pa se dela vrhna obleka.»

Učitelj: «Pregovor pravi: ‚Bolj ko bo pridna po zimi predica, delj bo rožljala pod palcem petica.‘ Platno je kaj cenjen domač pridelek. Pa tudi iz drugih snoví se dela obleka. **Robci**, katere imate dekleta po letu na glavi, so iz **bombáža**. Bombáž je tuj pridelek. Gospé nosijo drago **svilnato obleko**. Kdo dela **klobuke** in **obuvalo**, Matijček?»

Matijček: «Klobuke dela klobučar iz klobučine. Škornje in črevlje izdeluje črevljár iz usnja. Strojar ustroji iz volovskih, telečjih in svinjskih kóž usnje.»

Učitelj: «Kdo izdeluje irhovino in krzno?»

Matijček: «To pripravlja krznár iz kozjih in ovčjih kóž.»

Učitelj: «Vsaka obleka je lepa, da le ni raztrgana in nesnažna. Najmanjša luknjica se mora hitro zakrpati. Varujte obleko! Ne hodite nepotrebno po blatu in prahu; ne plezajte po plotih in po drevji!»

18. Ovca in bučela.

Bučela: «Imaš li večjega dobrotnika od mene?»

Človek: «Da, imam ga!»

Bučela: «Koga pa?»

Človek: «Ovco; kajti njena volna mi je potrebna, tvoj méd pa le prijeten. Vrh tega mi daje ovca radovoljno svojo volno; če mi pa ti daješ svoj méd, vedno se mi je bati tvojega žela.»

19. Lepa suknja.

Júrijče je vedno lenobo pasel. Učil se ni nič, in tudi znal ni nič. Oblekel je lepo suknjico, pa ošabno po vasi letal in se skazoval. Še v šoli se je ponašal s svojo lepo suknjo. Otroci so ga obstopili in radovedno gledali; Júrijče pa se je zaničljivo na nje oziral. Učitelj ga pokličejo: «Júrijče, na noge! povéj, kar znaš!» Júrijče pa se ni učil nič in tudi ni vedel nič; karkoli je zinil, vse je bilo neumno. Sram ga je začelo biti, in spoznal je Júrijče, da sama lepa suknja nič ne pomaga, če Júrijče nič ne vé, če Júrijče nič ne zna.

Samo lepo oblačilo
Te ne bo častilo;
Pridnost, modra glava,
To je prava slava.

20. Leni Jakec.

Jakec rad mizár postál bi,	Jakec rad ključár postál bi,
Oblič je nadležén;	Oglji so prežarní;
Dimnikar na tó postál bi,	Jakec rad črevljár postál bi,
Pôsel ta ni nežen.	Črevljev njemu mar ni.
Jakec rad rudár postál bi,	Jakec rad krojác postál bi,
Klanjati se neče;	A šivanka vbada;
Jakec mlinar rad postál bi,	Jakec rad steklár postál bi,
A težé ga vreče.	Toda steklo vpada.
Jakec tkalec rad postál bi,	Jakec knjigovéz postál bi,
Pôsel ta je oster;	Kleja duh je oster;
Prejo strga, komaj záčne,	Komaj záčne, že od dela
Ko spodí ga mojster.	Prepodí ga mojster.
Jakec, Jakec, misli to,	Jakec, Jakec, misli to,
Kaj s tebój še nekđaj bo!	Kaj s tebój še nekđaj bo!

Jakec mnogo še pričel je,
 A končal ničesa.
 V tem postal že siv in vël je,
 Slábost ga pretresa.
 Jakec ima glavo prazno,
 A skrbij obilo;
 Jakec toži, britko toži,
 Jakec vzdíše milo:
 «Če bi jaz bil v dôbi mladi
 Se učil pokoren,
 Ne bi bil tako neumen,
 Ne tako uboren!
 Oh, sedaj pač verjem to,
 Da iz mene nič ne bo!»

Poslovenil A. Funtek.

21. Stanovanje.

Hiša je naše stanovanje. Varuje nas dežja, hudega vremena, snega in mraza. Bogati ljudje imajo velike in lepo zidane hiše; kmečke hiše so manjše in nekatere tudi lesene. Kateri so deli hiše?

Kadar smo doma, bivamo največ v **izbi**. V izbi jemo, delamo in po noči spimo. Kateri so deli izbe? V izbi ima vsaka oprava svoj prostor. V **kuhinji** kuhajo mati na ognjišči zjutrek, obéd (kosilo) in večerjo. Katera je kuhinjska oprava?

Klet je navadno v zemlji, da ostane po zimi gorka in po letu hladna. V klet spravljajo mati živež, kakor: krompir, repo, korenje, zelje in sadje. Na policah so jabolka in drugo sadje. Gostilničar ima v kleti pijače.

Nad pohištvom je prostorno **podstrešje**. Gori so žitnice in skrinje. Hiša je pokrita s **streho**. Streha je iz slame, desek, opeke ali škrolov.

Dimnik, ki molí iz strehe, vodi dim iz kuhinje kvišku. Na velikih hišah vidimo **strelövòd**.

22. Tašica.

Tašica prileti zimskega dne na okno kmečke hiše, kakor da bi rada na gorko prišla. Kmetič ji odprè okno. Tu pobira drobtinice, ki padajo z mize. Otroci imajo ptička prav radi.

Zima mine. Kmetič odprè okno in mali gost odleti v bližnji gozd. Tam si naredi gnezdo in veselo prepeva.

Zopet se vrne zima. Ž njo pa se vrne tudi tašica h kmetiču, in glej! — s seboj pripelje samico. Družina kmetičeva ju je jako vesela. Živalici sta prav domači. Otroci rekó: „Ptička nas gledata, kakor bi nam hotela kaj povedati.“ Oče pa odgovoré: „Ko bi jima bilo móči govoriti, rekla bi: Zaupanje vzbuja zaupanje in ljubezen zopet ljubezen.“

23. Tašici v slovó.

Zapój, zapój, oj ptiček moj, mi pesem še enkràt, prej ko zletiš in poletiš zeleni gaj iskàt.

Vso zimo sva skup bivala — in zdaj me zapustiš; iz kraja v kraj, tu ni tvoj raj, drugam si poželiš.

Zapój, zapój, oj ptiček moj, mi pesem še enkràt in tebe ko tu več ne bó — šel v log te bom iskàt.

A. Pernè:

24. Red nas varuje škode.

Sabinka je imela svojo izbico, pa nikoli ni pospravljala svojih rečij. Vse je križem ležalo. Mati jo zaradi tega večkrat opominjajo, pa jih ne sluša.

Neko nedeljo popóludne se Sabinka lepo praznje obleče in z doma odpravlja. Soseda ji prinese polno skledico debelih, črnih črešenj. Na mizi in po oknih

je bilo oblačil vse polno. Sabinka postavi črešnje na stolec in gre z materjo v vas. Zvečer uže v temi pride domov. Naglo sede, pa — od strahu zakriči. Kaj pa ji je? Ravno na skledico je bila sedla in črešnje pomečkala. Mati prihité z lučjo. Kaj pa vidijo? Črešnjev sok se cedí po stolci; lepo belo Sabinkino krilo pa je tako črnorđeče, da je ne more več obleči. «Sedáj vidiš,» djali so mati, «kako je treba devati vsako reč na svoj kraj. Naj te škoda uči reda!»

25. Angelj budi.

1.	2.
Z máno zjutraj rano	Angelj me pokrije,
Vstane angelj moj,	Ko se noč stori,
Hodi vedno z máno	In ko dan zasije
Vedno je z menój.	Zopet me zbudi.

3.

Angelj me varuje
Zvesto dan in noč;
Kak me zveseljuje
Božja ta pomoč.

Fr. Končan.

VI.

Družina.

26. Jutro.

Nekega poletnega dné so pregledovali učitelj v šoli domače naloge. Vsi učenci so jih lepo spisali, posebno lično pa Jožek. Pohvalili

so ga in vprašali: «Kdaj si pa spisal nalogo, da je tako skrbno izdelana?»

Jožek: «Danes zjutraj. Mati me vsako jutro zgodaj pokličejo, ker grem zvečer kmalu spat.»

Učitelj: «Rana ura, zlata ura. Zjutraj je telo in duša krepka. Najlaže se učite zjutraj. Ali vsako jutro zgodaj vstajaš?»

Jožek: «Da, vsako jutro. **Oče** in **mati** vstaneta prva in pokličeta vso družino, samo mojega malega **bratca** in **sestrico** pustita delj časa spati.»

Učitelj: «Kaj pa dela družina tako zgodaj?»

Jožek: «Ko se oblečemo, umijemo in molimo, gre vsak na svoje delo. Mati kuhajo kosilo. Moja odrasla sestra pospravi po izbi. Oče in večji brat gresta k živini. **Hlapec** popravlja vozove, in **dekla** gre krave mlest. Kmalu je zájutrek na mizi. Po jedi gre vse po opravkih, jaz pa v šolo. **Deđ** in **babica**, ki uže ne moreta delati, ostaneta doma za varuha.»

Učitelj: «To je lepo. Mlad navadil si se uže priden biti. Vem, da ostaneš tak, ker stariši vedno dajejo lep vzgled. Otroci, posnemajte marljivega Jožka! Vsi bodete srečni in ljudje vas bodo spoštovali.»

27. Starček in smrt.

Ubog starček je nesel težko breme drv iz gozda domóv. Pot je bil dolg, on pa že ves slab. Truden in zeló nevoljen vrže breme na tla in kliče smrti, da bi ga rešila iz tacega nadležnega življenja. Komaj to izgovorí, uže smrt pri njem stojí in ga vpraša: «Kaj hočeš?» Prestrašen starček pa odgovorí: «Prosim te, ljuba žena, bodi mi tako dobra in pomagaj mi zadeti to breme zopet na hrbet!»

28. Koga ljubim.

1.

Koga ljubim, vprašaš me?
Starše, brate in sestré,
Ljubim tudi vse ljudi,
Ker me Bog tako uči.

2.

Koga ljubim, vprašaš me?
Moje naj srcé pové:
Ljubim da čez vse Bogá,
Bolj kot starše, bližnjega!

J. Tomšič.

VII.

Cerkev.

29. Praznik sv. Rešnjega telesa.

Na delopust sv. Rešnjega telesa prideta Rezika in Pavlek vesela iz šole domóv. Mati ju na pragu čakajo in velé: «Danes pojdeteta na polje nabirat cvetic za jutranji praznik!»

Rezika: «Prav rada. Tudi gospod učitelj so nam rekli, naj gremo cvetíc trgat, da jih bomo jutri trosile pri obhodu.»

Pavlek: «Nam dečkom pa so rekli, naj naberemo zelenih vej, s katerimi naj okna in pot olepšamo.»

Mati: «Oče so uže zjutraj šli s hlapcem v gozd. Ona pripeljeta zelenih vej, da jih postavimo ob hiši in cesti.»

Rezika: «Pri cerkvi in znamenjih, kjer bodo blagoslovi, stojé uže mlaji z lepimi venci ozaljšani. Cerkovnik ves dan snaži in lepša oltarje v cerkvi. Postavil je uže bandera in nebó, pod katerim bodo gospod župnik nesli sv. Rešnje telo. Pojdi, bratec, da prej prideva domóv!»

Na večer prideta domóv. Rezika prinese poln pletarček lepih cvetíc, Pavlek pa butaro zelenih vejic. Kmalu so bila vsa okna ozaljšana. Pred hišo je stala ravna vrsta mlajev, ki so jih oče s hlapcem postavili.

Rezika: «Mati, jutri zjutraj naju zgodaj pokličite, da z bratcem ne mudiva. Gospod učitelj so nam opisovali ves obhod in nam povedali, kako se moramo pri obhodu vesti. Vsak šolar mora imeti s sebój molitvene buk-

vice, iz katerih bodemo peli pesem o sv. Rešnjem telesu. Ko zapojó zvonovi, pojdemo v parih pred cerkev.»

Pavlek: «Mi dečki pojdemo prvi za banderom, deklice pa pred sv. Rešnjim telesom.»

Rezika: «Nekoliko deklic bode belo oblečenih. Te bodo trosile cvetice po poti. Za sv. Rešnjim telesom pojdejo pevci in vsi farani. Pri štirih znamenjih se ustavimo in počakamo blagoslova. Potem pojdemo v cerkev, ki bode vsa razsvetljena. Tam zapojemo še hvalno pesem in odidemo zopet domóv.»

Oče: «Le pokažita z lepim vedenjem, da ubogata svoje predstojnike. Bogu in faranom bode to všeč.»

30. Pesem pri obhodu.

Trosímo cvetice in vence lepé,
Ker Jezus, Zveličar med nami zdaj gré.

Pa tudi darujmo mu rož'ce srcá,
Naj vsak mu nedolžnost obljubi in dá.

O Jezus premili! ozrí se na nas,
Ti srečno nas vodi življenja ves čas!

Naj čednosti rož'ce nam vedno cvetó,
In daj, da odprejo nam rajsko nebó!

31. Zvonček.

Potnik hodi po stezici,
 Po domovji hrepení:
 Zvonček poje na gorici,
 Čuj, večernico zvoní.
 In popotnik se odkrije
 In posluša mili glas:
 «Zvonček ljubi, zvonček dragi!
 Ti k pokoju vabiš nas.
 Sladko spite! vsem zapoješ,
 Skrb, težave odpodiš;
 Kdaj tud' moj'mu srcu, zvonček,
 Ti k počitku zazvoníš?»

J. Bilc.

32. Zvon na poti.

*Otrók je bil, ki nikdar ní
 V nedeljo hodil k maši,
 In kadar zval je zvon ljudi,
 Tedaj je bil na paši.*

*Dé mati mu: „Pozivlje zvon
 V cerkveni hram glasno te,
 In če ne greš, naénkrat on
 Prišel bo jezen pó-te.“*

*Na tó otrók: „Kako le bi
 Prikimal zvon po méne?“
 In že, kot šel iz šole bi,
 Na trate gre zeléne.*

*Ne klenka, klenka v linah zvon,
 Plašili pač so mati!
 A strah in groza! — zadaj on
 Čez njive kolovrati.*

*Otròk od straha samega
 Ihtèč, kot v sanjah bega,
 Da hudi zvon ne vzame ga
 In da ne skrije v sé ga.*

*Čez polje, trate in stezé,
 Čez hrib in cesto belo
 Hiti, beži, kot veter gré
 V cerkveni hram, v kapelo.*

*In kadar na Gospodov dan
 Zvón zopet se razlêga,
 Tedaj ne čaka, da čez plan
 Prišel bi spet po njéga.*

Po Goethe-ji — A. Funtek.

VIII.

Vas.

33. Požár.

Skalarjev mali Marko in Tinče sta dobila žveplenke. Šla sta za skedenj in jih prižigala. Nanosila sta slame in jo užgala. Kako všečno se jima zdi, ko dim vedno više sega. Kar se

prime plamen slamnate strehe. Gost dim se valí iz strehe, in po vsi vasi se začuje glas: «Gorí, gorí!» V zvoniku bije plat zvoná. Ljudje privró iz hiš. «Pri Skalarji gorí!» vpije župan. Kdor more pomagati, hiti na pogorišče. Možjé privlečejo dolge železne mačke in lestvice. Žene prihité s polnimi škafi vode. Iskre visoko švigajo in preté sosednim poslopjem. Župan velí: «Na strehe z vodó! Odprite hleve in svinjake in izpustite živino ven!» Vse se zgodi. Bližnje strehe so polne ljudij. Komaj živino odženó iz hleva, kar zagrmí ostrešje in vse poslopje je v ognji.

Iz bližnje vasi pridrdrajo vozovi z vodó in brizgalnico. «Rešeni smo!» rekó vaščani, ko vidijo, kako obilo brizgalnica meče vodo po strehah. Kar potegne veter in zapali še Skalarjevo hišo. V hipu je streha v plamenu. Brizgalnica dela na vse močí! — a vse zamán. Iz hiše vlačijo skrinje, omare, postelje, obleko in vso opravo na vrt. Kar odnesó, rešeno je. Hlev, poln sená in otave, pogorí do tal. Od hiše ostane le zidovje. Vse je uničil ogenj. Sadno drevje na dvorišči je osmojeno in se bržkone posuši.

Skalarjevi obupno gledajo po ostalih razvalinah. Župan pristopi k Skalarjevim in jih tolaži: «Velika nesreča vas je zadela; kaj ne, vaščani? pomagali bomo Skalarju, vsak po svoji moči. K nam greste danes spat, sosedje bodo pa za živino skrbeli. Jutri gremo uže v gozd po les.» Vsi Skalarju prostovoljno obljubijo pomoči. Tesárji, mizár, zidárji in kováč obljubijo pogorelcu, da bodo brezplačno pomagali staviti novo pohištvo. Sočutje vaščanov je Skalarjeve genilo in s solznimi očmi so se jim zahvaljevali.

Otroci, ne igrajte se z ognjem!

34. Veseli pastir.

Zakrivljeno palico v roki, za trakom pa šopek cvetic, ko kralj po planini visoki pohajam za tropom ovčic.

Saj tukaj na solnčni višavi le sam sem, le sam gospodar, živejem po pameti zdravi, za muhe mi ljudske ni mar.

Nikomur tu nisem na poti, na poti ni meni nikdo; kdo čisto veselje mi moti, kdo moti življenje mirno?

Nikdár ne zmrači se mi čelo, nikdár ne stemné se oči, in pojem in ukam veselo, da z gore v goró se glasi.

Naj drugi okoli po sveti si iščejo slave, blagá, jaz hočem na gori živeti, tu sreča, tu mir je domá.

*Za čredico krotko popeval bom pesmice svoje sladké,
dolincem glasno razodeval, kar polni mi srečno srcé.*

*Ne, palice svoje ovčarske za žezlo kraljevo ne dam,
in rajši, ko krone cesarske, cvetice na glavi imám!*

S. Gregorčič.

35. Mejnik.

*Vrban je stanoval v čedni hiši sredi med zelenimi
vrti in lepim rodovitnim drevjem. Sosedov travnik je bil
takôj zraven. Brezvestni Vrban hoče svoj prostor raz-
tegniti v njegov travnik ter premakne mejnik.*

*Drugi dan zleze Vrban po lestvici na črešnjo, da
bi si natrgal črešenj. Komaj je bil na vrhu, izpodrkné
mu lestvica. On pade doli, ravno na mejni kamen in si
zlomi vrat. Ko bi Vrban ne bil premeknil kamena, na
sami travi bi se morda ne bil ubil.*

**Hudobnež s pregreho zanko si snuje,
Katera gotovo ga hudo kaznuje.**

36. Ptičje gnezdo.

*Na vrtu sem našel ptičje gnezdo. Veselo sem
šel po očeta in jim rekel: «Poglejte majhno gnez-
dece in v njem tri pikasta jajčeca; ali jih smem
vzeti in se ž njimi igrati?» Oče pa so rekli: «Ne,
Céne! pusti jih, kmalu boš užival še večje veselje.»
Ubogal sem. Drugo jutro sem šel zopet gledat v
gnezdece in videl sem štiri jajčeca. Povedal sem to*

očetu, a oče so rekli: «Pusti gnezdece štirinajst dni; potem hočem sam s tebój tijà iti.»

Štirinajst dni je preteklo. Ko prideva z očetom zopet h gnezdu, kaj vidiva? — štiri gole ptičke. Kljunčke so odpirali in prosili hrane. Z očetom sva stopila na stran. Kmalu je priletela starka. Črvička je prinesla v kljunu in je mladiče pitala ž njim. Oče so mi rekli: «Vidiš, ako bi bil ti takrat pobral jajčeca, ne imel bi zdaj toliko veselja.»

Vsak dan sem šel h gnezdu. Mladiči so postajali vedno večji in so napósled izleteli. Letos pa so zopet prišli nazaj in so zopet gnezdili.»

37. Kováč.

1.

Poslušam kovača,
Ki kladvo obrača,
Ko tolče, se krega,
Da daleč se zlega:
Bunkati, bunkati
Noč ino dan.

2.

Pri vroči tam peči,
Kjer ogenj žareči
Železo raztaja,
Kovač tam razsaja:
Bunkati, bunkati
Močni ropòt.

3.

In meh pa zapiše,
Vse iskre pobriše,
Kovač pa pritiska,
Da križem se bliska:
Bunkati bunkati
Jeklo trdó.

4.

Pa pride nedelja,
Kovačeva želja!
Zdaj enkrat počije,
Veselja kaj vžije:
Bunkati, bunkati
Kladvo pa v kraj.

IX.

38. **Mesto.**

Mesto je večje od vasi. Hiše so vse zidane in z opeko ali škrlom pokrite. Zunaj so lepo ozaljšane in imajo po več nadstropij. V vasi stojé hiše raztresene; v mestu pa so v dolgih vrstah jedna poleg druge. Med hišami so široke **ulice** in **ceste**. Vsaka ulica ima svoje imé. Po ulicah so **svetilnice**, da je zvečer mesto razsvetljeno. V vasi so ceste in pota posute, v mestih pa imajo kameniten **tlak**, da hitro odteka deževnica in da se laže hodi in vozi. Večje prostore v mestih imenujemo **trge**. Na trgu so **prodajalnice**, kjer kupci prodajajo **blagó** za obleko, živež in druge potrebe. Na trgu je **mestna hiša**, kjer biva mestni župan. Ob tržnih dnevih je trg poln kmečkih ljudij, ki pripeljejo ali prinesó v mesto prodajat: mleko, maslo, sadje, zelenjád, žito in druge poljske pridelke. O **semnji** pa so postavljene na trgih lesene **prodajalnice**, v katerih prodaja svoje pridelke: **usnjár**, **črevljár**, **steklár**, **lončár**, **klepár**, **vožár**, **nožár**, **klobučár**, **žeb-ljár**, **sedlár**, **ključaničar**, **suknár**, **urár**, **mizár**,

kolár, slamnikar. Tudi drugi rokodelci so v mestu, kakor: pekár, brivec, pivár, sodár, bukvovéz, krtačar, strugár, mesár, zlatár, rokavičar, krznár, zidár, milár, krojáč, kováč, dimnikar, tesár. Ti rokodelci so mojstri. Mojster ima pomagače in rokodelske učence.

V mestu je navadno po več **cerkvá** in več **šolskih** poslopij. Za bolnike je **bólnica** in **lekarna**. Vojaki so v **vojašnicah**. Prav lepe in velike hiše so **palače**. V takih stanuje imenitna **gospôda**, **knezi**, **grofi**, **baroni** in drugi premožni ljudjé. V mestu je mnogo **gostilnic**, kjer ostajajo tujci. Razven kupcev in rokodelcev je tu še mnogo drugih ljudij, kakor so: **umetniki**, **učitelji**, **uradniki**, **duhovniki**, **zdravniki** in drugi **meščani**. V mesto drží več cest, ob katerih so nasajeni drevoredi.

39. Kaj bode iz šolarjev?

«Jaz bodem vrtnár,» pravi Lipek, ko je ljudsko šolo dovršil. «Pač je lepo, med dišečimi cveticami delati!» Oče so ga dali vrtnarstva učít. Lipek pa kmalu domóv pride in toži, da se mora vedno po zemlji plaziti, tako, da ga bolé križ in koleni.

«Kaj pa hočeš biti?» vprašajo ga oče. «Lovec bodem. Po zelenih logih hoditi, to je veselje!» Dajo ga lovcu za učenca, a kmalu pritoži domóv, da mu jutranja sapa dobro ne dé in da mu je zrak preoster.

«Kaj pa bodeš?» vprašajo ga zopet oče. «Ribič bodem! Kraj bistrega potoka hoditi, v lahkem čolnici se voziti in polne mreže rib iz vode zajemati, to je veselo!» Pa tudi tega dela se Lipek hitro naveliča. Mokrota se mu ne prilega.

Poslednjič se Lipek loti kuharstva. Misli si: Kuharju mora vrtnár, lovec in ribič nositi, tudi ni kuhar nikoli brez dobrih jedij. A zopet domóv pritoži, rekóč: «Vse bi bilo dobro, da bi le ognja ne bilo!»

Zdaj oče Lipka ostro posvaré, rekóč: «Záte tedaj nobena služba ni. Če ni záte ne zemlja, ne zrak, ne voda, ne ogenj, bodeš moral iti na oni svet službe iskat. Ali ne veš, da ima vsak stan svoje veselje, pa tudi svoje trpljenje. Srečen je le tisti, ki je zadovoljen s tem, kar mu dá Bog.»

Po Slomšku.

Uganka.

Kateri rokodelci hodijo rakovo pot?

X.

40. Domače živali.

1.

Pes je najzvestejša domača žival. On je različne barve; je bel, črn, siv, rjav ali lisast. Zobjé so ostri. Oči so dobre. Voh je tenák. Pes je buden, ubogljiv in radoučen. Živí ob ostankih naše hrane; najljubše mu je mesó.

Domà varuje hišo. Vsacega tujca naznanja z lajanjem. Pastirju pomaga pasti čredo. Mesarju goni teleta. Lovcu usledí in priganja divjino. Človeku je zvest tovariš in ga povsod spremlja. Gorjé temu, kdor bi žalil njegovega gospodarja. Psov ne smemo dražiti. Stekel pes je nevaren ljudém in živalim. Ne dražite psov!

2.

Mačka je laskava in potuhnena žival. Nje živòt je dolg in vitek. Glava je okrogla. Okó je svetlo. Očesna punčica je podolgasta. Uhó je kratko. Dlaka je kratka in mehka. Rep je dolg. Nohti so ostri. Mačka je sladkosnedna. Rada liže mleko. Mesó, slanina, klobase ji kaj dobro dišé.

Mačka loví miši in podgane, zató je jako koristna. Brani se s kremplji. Mlade mačke se rade igrajo. Mačka je jako čedna žival; vedno se umiva in čedi. Rada se za pečjó greje.

3.

Vol, krava in tele je govedo. Vol ima veliko glavo. Na glavi nosi močne rogé. Vrat je debel. Živòt je raznesen. Na močnih nogah ima po dva parklja. Na konci repa ima čop. Po letu ga gonimo na pašo, po zimi mu klademo mrvo. Živež prežvekuje.

Vol vleče voz in plug. Krava nam daje mleko, iz katerega se dela maslo in sir. Govedo nam daje tečnega mesá. Kožo stroji strojar v usnje.

4.

Konj je lepe in visoke rasti. Glava mu je dolga. Oči so bistre. Ušesa so kratka in gibka. Vrat je dolg. Na vratu je kodrasta griva. Truplo je zalito. Dlaka je gladka. Rep je žimnat. Noge so tanke in skočne. Na vsaki nogi ima po jedno kopito.

Konj pozná svojega gospodarja. Je ubogljiv, razumen, pomnjív in pogumen. Žrebè je kaj živahno. Konj vleče voz, nosi jezdeca in tovore. Koža se tudi stroji. Manjši od konja je sivi osel.

5.

Ovca je krotka in potrpežljiva žival. Pokrita je z belo ali črno volno. **Oven** ima zvite rogé. Noge so šibke in imajo po dva parklja. Ovce se pasejo v velikih čredah. Po zimi se krmijo z mrvo in s posušenim listovjem. Ovce prištevamo prežvekovalkam. Največji dobiček je volna. Tudi mesó je ukusno. Iz ovčjega mleka se dela sir. Koža se rabi za kožuhovino, mehove in za krzno. **Jagnje** je šegava in skočna žival.

6.

Kura je domača ptica. Ptice imajo pérje, po dve nogi in perutnici. S kljunom pobirajo hrano. **Petelin** ima na glavi rdèč grebén in na nogah ostroge. **Kokoš** nese jajca. **Koklja** izvalí piščeta. Brani jih pogumno sovražnikov.

Kuretina nam daje tečno mesó in jajca za živež, mehko pérje pa za blazine.

7.

Pes laje. Mačka mijavka. Krava muka. Konj hrže. Osel riga. Ovca beketá. Koza mekeče. Prašič kruli. Kokóš kokodače. Petelin poje. Gos gaga. Golób gruli. Pav vpije.

41. Domače živali.

<i>Psiček láje: hòv, hov, hòv!</i>	<i>Mačka mjávka: drdrmánv!</i>
<i>Jutri pojdem spét na lòv,</i>	<i>Jedna míška sédem kráv.</i>
<i>Na goríce po srníce,</i>	<i>Míška teče: tèk, tek, tèk!</i>
<i>In po zájce, po lisíce,</i>	<i>Jaz jo gónim: pèk, pek, pèk!</i>
<i>Po volkove in volčíce,</i>	<i>Míška zlomi si nogó,</i>
<i>Po medvéde, medvedíče.</i>	<i>Jaz jo prímem, — vusta žnjó!</i>
<i>Puške bodo pokale,</i>	<i>Dvé na zažtrek, dvé v kosílo,</i>
<i>Zvéri v gozdu jokale.</i>	<i>Tri k večérji — ní obílo.</i>
<i>Psiček láje: hòv, hov, hòv!</i>	<i>Mačka mjávka: drdrmánv!</i>
<i>Jutri pojdem spét na lòv.</i>	<i>Jedna míška sédem kráv!</i>

Koza vpíje: mekeké!
Vse gorice zelené;
Kje sta kózel in kozica?
Da ne pride volk, volčica,
Volk, volčica «dúdeldú»,
Ki živita brez domú!
Volk za grmom, sívi tát,
Plane kozi, skók! za vrat.
Koza vpíje: mekeké!
Volk me stisnil je v zobé.

Krava v sénci rúče: mív!
Jaz bi rada šla domóv.
Čaka mene téle v hlévi,
A predolgo je do drévi.
Vólek módro govori:
Télek naj še potrpi,
Da pastirček «ruriro»
V róg zatrobi nam glasno.
Krava v sénci rúče: mív!
Jaz bi rada šla domóv.

Kónjič vríska: ihahá!
Dobro biti je domá:
Séna dósti, óvsa dósti,
Nič ne vémo, kdo se pósti;
Ali kadar popotújem,
Popotújem in cestújem,
Kola vózim, sédlo nósim,
Lačen hódim, sláme prósim.
Konjič vríska: ihahá!
Dobro biti je domá.

Fr. Levstik.

42. Volk in jagnje.

Volk gre k studencu pit. Tam ugleda jagnje, katero pije veliko niže od njega. Naglo se volk zadere nanj, rekóč: «Zakaj mi kalíš vodo?»

Jagnje: «Kako to, ljubi volk? jaz pijem spodaj, ti pa zgoraj; saj ne teče voda v breg!»

Volk: «Sedáj je ravno pol leta, kar si me ti obrekovalo!»

Jagnje: «Kako? takrat me še ni bilo na svetu.»

Volk: «Bil je pa tvoj oče ali tvoja mati.»

Potem volk skoči na jagnje in je raztrga.

Močnejšemu vselej obvelja; ne prepiraj se ž njim.

43. Lakomni pes.

Pes izmakne kos mesá,
 Ž njim čez vodo se podá,
 In ko čéz-njo gre, se ve da
 Sebe tudi v nji zagleda.
 Kakor on, taiste glave,
 Tiste barve in postave,
 Kakor on, sestradan vés,
 Takšen plava v vodi pès.
 Ali kar največ veljá:
 V gobci nese kos mesá! —
 «Oj ti bratec v vodi čisti,
 Kaj, če meni kósec tisti
 Dal bi, da imel bi dva?»
 To si pravi v mislih Muren,
 A potém po mesu uren
 Plane, da enkrát vesel
 Kósov dveh bi se najél. —
 Kaj bi dalje še povedál?
 To samo, da željno gledal
 Muren je na sred valóv,
 Kjer je zginil kos — njegov!
 Ti pa, dragi moj tovariš,
 Pazi, da se ne preváriš,
 Kadar ni zadosti to ti,
 Kar ti daje Bog v dobroti.

XI.

44. Vrt.

Komaj je sneg skopnel, uže se prične delo na vrtu. Prst po **gredicah** vrtnár pognoji in prekoplje. Potlej seje ali sadi različno **povrtnino (zelenjád)**, kakor: zelje, solato, špinačo, kolerabe, redkev, fižól, grah, kumare, čebulo, česen, drobnják, peteršilj. V druge gredice sadi ali seje mnogovrstne vrtné **cvetice**: tulipane, narcise, potonike, lilije, nageljne, vijolice, mačehe in druge. Več rastlín, katere ima čez zimo v gorki hišici, presaja. Duhteče rože, vinsko trto, grozdjiče, malinják in drugo **grmovje** osnaži in obreže. **Sadno drevje** osnaži goseničnih gnezd, poreže suhe veje in ostrga razpokano skorjo. Mala drevesca, katera je iz peček vzredil, sedáj cepi in presaja.

Kmalu privabi gorko solnce iz posejanega semena rastline. O hladnih pomladanskih nočéh se boji vrtnár za svoje nežne rastline; pokriva jih s slamo. Kadar primanjkuje mokrote, priliva rastlinam. Drevje in grmovje je tudi uže ozelenelo. Vrt je v najlepši krasoti. Vse cvete.

Katere vrtné cvetice najpred cvetó? Katere lepo dišé? Katere ne duhté? Katera so vrtna drevesa?

45. Bučelica.

Bučelica priletí in sede na cvetico. Mali Ivan jo vidi in pravi: «Ljuba bučelica, povéj mi, kaj delaš ves dan?»

Bučelica: «To ti hočem povedati. Jaz stanujem v majhni leseni hišici. To hišico imenujejo ljudje panj. Za ranega jutra letam od cvetice do cvetice in iščem cvetičnega prahu. Nosim ga na nogah domóv. Tu delam iz njega vosek. Z voskom si zidam majhne celice. Kadar imam jedno narejeno, zopet odletím na cvetice in srkam méd iz cvetičnih čašic. Méd nosim domóv in napolnim celice. Kadar je jedna polna, zidam si drugo. Tako delajo vse moje sestrice. Jeseni pride mož z velikim nožem in nam poreže vse satovje. Vosek proda svečarju, kateri iz njega dela sveče. Méd kupijo vaša mati za potice in kolače.»

Ivan: «Spominjam se, da je medena potica najslajša.»

46. Senica.

Alěš reče svoji sestri Minki:

«Vidiš jo lepo senico na jablani, kmalu jo bodeš imél!»

Hitro spleza na drevó, nastavi ptičnico, gre zopet doli in se skrije s svojo sestro za grmovje ter pogleduje za senico. Senica gre kmalu v ptičnico in se ujame. Alěš je bil mahoma zopet na jablani. Ko pa hoče senico vzeti iz ptičnice, nagne se in pade s ptičnico vred z drevesa. Senica uíde, in Alěš si ob grčo rani roko do krvavega.

Minka: «O ti ubogi bratec! zdaj vender ne boš več plezal za senico po drevesu. Malo, malo ti je manjkalo, da si nisi zlomil roke ali noge, ali pa še huje se poškodoval.»

Alèš: «Nič ne dé, zato še ne odjenjam. Vender zastónj bi se trudil, ker senica ne bo šla več v pličnico, kamor se je bila uže jedenkrat ujela.»

Minka: «Če je res tako, je senica mnogo modrejša od tebe. Ona ne gre več tija, kjer se ji nevarno zdi. Ti pa si ravnokar padel in se udaril, in si komaj ušel še večji nesreči; pa nič ne maraš in si zopet upaš iti v novo nevarnost.»

47. Trije metulji.

Bili so nekđaj trije metulji — bel, rdèč in rmèn. Veselo so letali od cvetice do cvetice in se igrali v solnènem svitu. Kar prièné deževati. Napotijo se domóv, a vrata so bila zaprta. Drugóđ si išèejo zavetja, da bi jih dež ne premočil. — Zdaj prileté do pisanega tulipana. «Odprí nam,» ogovoré lepo cvetico, «mokri bodemo; prósimo te, da se smemo v tvojih perotih poskriti.» Tulipan pa jim odgovorí: «Rdeèega in rmenega vzamem pod svojo streho, a belega ne maram.» Rdeèi in rmeni pa mu odgovorita: «Ako neèeš vseh treh, tudi midva ne greva k tebi v zavetje; svojega tovariša ne pustiva samega.»

Napotijo se dalje. Bolj in bolj je deževalo. Metulji prihité do bele lilije. «Odprí nam krila, da ne bomo premoèeni in da mraza ne poginemo,» prosijo belo cvetico.

Bela lilija pa je voljna, le belega v varstvo vzeti, ker je bil njene barve. A beli neče popustiti svojih tovarišev in vsi žalostno odleté.

Solnčece pa je slišalo, kako so vsi trije zložni. Uprè se v temne oblake in prodrè do livád. Zopet sije prijazno.

Metulji se kmalu posušé in ogrejejo. Veselo zopet letajo po livadah od cvetice do cvetice. Šele zvečér, ko so bili uže utrujeni, odleti vsak v svoje domovanje spat.

47. Zajec.

V zelnik je hodil zajec na zelje; praznika ni se bal, ni nedelje.

Kmetič ga nekđaj v zelniku vglèda, ravno ko mlado glavo objèda.

Hudega neče sedàj mu storiti, le ga pokara, več ne hoditi.

Zajec ne sluša tega svarila, škoda če dalje večja je bila.

Drugič grozi mu kmetič ostreje, puško pokaže mu izza meje.

Zajec ne jenja delati škode. Misli, odpuščal vedno mu bode.

Tretjič za mejo kmetič ga čaka, zajec predrzno v zelnik priskaka.

Póči zdaj puška, zajec naš pade, ker ni opustil grešne navade.

Brat mu pa reče izza grmiča: „Mar bi bil pustil zelje kmetiča.“

Fr. S. Cimperman.

Uganka.

Kam gre zajec, ko je jedno leto star?

XII.

49. Polje in travnik.

Okoli mest, trgov in vasij se razprostirajo polja in travniki. Na polji so njive. Med njivami so poljski potje in meje. Polje in travnik obdeluje kmet. Ta zvozi z gnojišča na polje in travnik gnoj, da zemlja bolje obrodi. Oráč potrebuje razno orodje, kakor: plug, brano, sejalnico. Plug ima nož in lemež, s katerima reže in preobrača zemljo. Na razorano njivo vseje žito in je z brano prevleče. Kmalu seme kalí in polje ozelení.

Tu raste rž, pšenica, ječmen, oves, prosó, lan, repa in korenje. Koruza in krompír se sadí. Ko je žito uže nekoliko vzrastlo, oplevejo je plevice.

Po letu žito dozorí in postane rmeno. Polno klasje se uklanja. Zdaj pridejo ženjice in je požanjejo in povežejo v snope.

Pod srpom podira
 Se klasje ljubó,
 Zamán se upira
 In maje z glavó.

Kjer je stalo popréd bogato žitno klasje, je sedáj strnišče. Snopovje se v kozolci posuší. Mlatiči je s cepi na skednji omlatijo. Zrnje se očisti slame, rés in plev. Očiščeno žito se shranja v žitnice.

Na prazne njive seje kmet po letu ajdo in repo. Jeseni sejano žito ostane čez zimo na njivi; to je ozimina. Spomladi sejano žito pa je jaro.

50. Setev.

Sneg belin	Sneg beži,
Iz višin	Strn moli
Naletava na poljë;	K višku cvetičje drobnó,
Brani jih,	A klasjë
Hrani jih	Klanja se —
Kali nežne in mladé.	Dete, stori ti takó!

J. Cimperman.

51. Košnja.

O času košnje kosci za rana vstanejo. Na ramo vzemó sklepano koso in si opašejo vodír. Veselo odrinejo na senožeti. Tam se razvrsté in urno kosé. Rosna trava s cveticami vred pada pod ostro koso. Preden solnce pride izza gorâ, uže je velik kos travnika pokošen. Grabljevke pograbiyo pokošeno travo v ograbke. Ograbke večkrat obrnejo, da se trava hitreje posuší. Suho travo imenujemo senó in otavo. Senó se naloží na voz in poveže z vrvmi in žrdjó. Senén voz se pelje domóv.

52. Kosec.

1.

Za pasom dve osli
In čutarico,
Pa koso na ramo
In hajd! na goró!

2.

Zelena senožet
In trate ravné
Me vabijo k sebi
Na hladne vrhé.

3.

Pred solncem že klepljem
In brusim kosó:
Po travi jo sučem
Z nevtrudno rokó.

4.

Voziček nalágam,
Poženem domu,
Zapojem, zavriskam:
Oj, hvala Bogú!

M. Vilhar.

53. Pišmo.

Draga Ivanka!

Včeraj so gospod učitelj prinesli s seboj več cvetic. Prašali so tudi mene, katere izmed njih poznám. Imenovala sem jim: potočnico, šmarnico, solnčnico, plavico in kolkj. Vseh šolarji nismo poznali. Opisali in povedali so nam jih po imenu. Sedaj tudi uže poznám: mak, zlatico, kalužnico, regrat, njivsko preslico, svedrec in pokalico.

Ti imaš ovetice nad vse rada. Obišči me kmalu, da jih greva na polje nabirat. Kar jih jaz poznam, hočem Ti vse imenovati in popisati, kar sem v šoli slišala o njih. Težko Te pričakuje

Tvoja

Milka.

V Kamniku dni 28. maja 1885.

54. Modra miška.

Miška iz luknjice prileze. Kar ugleda nastavljeno past! Misli si: «Ohó! vidiš jo past! Zviti ljudjé! dve deščici nastavijo. Na zgornjo naložé kamenja. V sredo med deščici pa nataknejo košček slanine, da bi jaz ukusila slanino, izprožila past in se ujela. Pa miši smo modrejše, kakor ljudjé. Me dobro poznamo take zvijače. Ne boste me ujeli ne! — Pa povohati dobro slanino vender smem; nosek še ne more izprožiti pasti. Slanino pa kaj rada duham.»

Miška smukne v past. Varno povoha slanino. Past je prav mehko nastavljena. Ko se miška slanine dotakne, lop! past zagrmí in miška — mrtva leží.

Kdor nevarnost ljubi, pogubi se.

55. Pastirja.

Martinek in Blažek sta na polji krave pasla. Martinek pravi Blažku: «Zakuríva in krompír peciva! Jaz bodem tukaj iz plota izruval kolec in zakuril, ti pa pojdi na sosedovo njivo in nakoplji krompirja. Djala ga bodeva pèc in se potlej ž njim prav dobro gostila.»

Blažek pa je bil poštèn deček in pravi Martinku: «Ni prav, če kaj vzameva; ljubi Bog naju vidi! Ne, tega nečem storiti! Rajši grem od tebe in bodem sam pasel svoje krave.»

Martinek spozná svoj pregrešek, obžaluje ga in se poboljša. Spomnil se je beséd, ki jih je večkrat slišal v šoli:

«Nikoli ne smeš kaj slabega storiti,
Bogú nikjer ne moreš nič zakriti!»

XIII.

Gozd.

56. Kaj dobivamo iz gozda.

V gozd zahaja mnogokrat mož v zeleni suknji s puško na rami. Mnogokrat kaj prinese iz gozda: zajca, srno, jazbeca, ježa, lisico, kuno, veverico, celó jelena, volka, medveda in divjega petelina. Kdo je ta mož?

Lovec strelja gozdne živali s puško. Ne-katere teh živalij nam dajejo dobro **divjačino**. Lisica, volk in medved so zverí.

V gozd pa hodijo tudi možjé s sekiro in žago. Ti so **drvárji**. V gozdu posekajo **smreke**, **jelke**, **bôre**, **bukve**, **hraste**, **lipe**, **topole**, **breze** in druga **gozdna drevesa**. Posekana drevesa razžagajo v drva za kurjavo. Druga **tesárji** otešejo v bruna za tesarska dela. Neotesana debela se zvozijo na žago. **Žagar** jih razreže v deske. Veje in ostanke porabi **ogljár** v kôpe za oglje. **Leskov grm** daje obroče za sode in obilo lešnikov.

Ubogi ljudjé si nabirajo v gozdu za kurjavo suhíh, odpadlih vej. Nabirajo tudi užitne **gobe**, ukusne **rdeče jagode**, **borovnice** in **máline**, katere nosijo v mesto prodajat. — Naštejte gozdna, — vrtna drevesa! Katera so listnata, katera iglasta drevesa? Kaj daje kmetovalcu listnato drevje? Katere gozdne ptice poznate?

Uganka.

Oče vsem svojim sinom kapice dá, sam je pa nima; kdo je to?

57. Lovčev raj.

1.

Zeleni gozd je lovčev raj,
In krasen res je gozd,
Frčé tam ptice s kraja v kraj
In hvalijo svoj gozd.

2.

Studeneč iz skalín kipi,
Vrvrá tjá v temni gozd,
Po drevji listje, čuj! šumi,
Šumi, vrší ves gozd.

3.

Oj ptičji glas, oj šum vodé,
 In tvoj šepët, oj gozd!
 To dviga lovčeveo srcé,
 Da ljubi tebe, gozd!

J. Cimperman.

58. Medved.

Jaz sem največji in za volkom tudi najhujši ropar v vaši deželi. Života sem kratkega in okroglega. Moja glava je kratka, oči so majhne, ušesi kratki, vrat je kratek in debel, rep pa prav kratek. Noge imam krepke s širokimi stopali in dolgimi nohti. Dlaka mi je dolga in temnorjava.

Živim najrajši v velicih gozdih. Poiščem si jamo. V jami si naredim ležišče iz mahú in listja, v katerem prespim vso zimo. Rad sem sam in ne maram za družbo.

V mladosti živim skoro le ob rastlinah. Rad tudi zobljem mravlje. Najbolj pa mi diši mäd, akoravno me bučele hudo opikajo. V starosti mi pa bolj diši mesó. Zato napadam domače živali, a ljudje mi pri tem kako gorko pritisnejo na pleča. Utečem jim vender le, ker sem naglih nog in znam dobro plezati in plavati. Človeka ne napadam, ako me ne zdraži. Kadar mlad pridem človeku v roko, sem prav radoučen. Navadim se plesati in več drugih rečij. Vodijo me po mestih in vaséh, da se ljudje čudijo moji postavi in umetnosti.

Sicer me pa ljudje hudo preganjajo. Posebno se bojim lovcev, akoravno se tudi oni mene bojé.

Mrtvemu mi slečejo kožo. To porabijo v dobro kožuhovino. Tudi moje tace lovcem dobro diše.

Vidite tedaj, da sem v življenji škodljiv, po smrti pa koristen.

Po «Zvonu».

59. Volk in človek.

Lisica je pripovedovala volku, kako je človek močán.

Volk: «Da bi ga le jedenkrat videl, takoj se ga lotim!»

Lisica: «Jaz ti ga rada pokažem; le pridi jutri zgodaj k meni!»

Volk pride za rana k lisici. Pelje ga na pot, po katerem je lovec navadno hodil. Kar ugledata starega vojaka.

Volk: «Je li ta človek?»

Lisica: «Ne, ta je uže bil.»

Pozneje pride mimo deček, ki gre v šolo.

Volk: «Ali je ta človek?»

Lisica: «Ne, ta še le bode.»

Sedaj pride lovec s puško na rami in z lovskim nožem opasan.

Lisica: «Vidiš ga, ta je človek, tega se loti, jaz pa grem domóv.»

Volk gre proti človeku. Lovec ravno nima puške s kroglo nabite, a z zajčarji mu ustrelí v obraz. Volka zabolí, a vender gre še proti lovcu. Lovec drugič ustrelí. Volk se še premaguje in ne odjenja. Ta pa potegne nož in ga neusmiljeno omaha ž njim.

To je bilo volku preveč. Krvaveč pobegne in prituli k lisici.

Lisica: «Brate, kako sta se pomerila s človekom?»

Volk: «Tacega bi si ga ne bil mislil. Najprej je vzel pihalnik in popihnil mi je nekaj v obraz, kar me je zelo šegetalo. Še jedenkrat je popihnil, a tako močno, da me je kar oglušilo in oslepilo. Ko pa le nisem odjenjal, potegnil je rebro iz telesa, s katerim me je tako omahal, da sem komaj še živ prišepal do tebe.»

Lisica: «Zdaj vidiš, kakšen baháč si!»

60. Srna in mladič.

Srna je hodila s svojim mladičem po gozdu. Kar zaslišita hripav glas nad seboj. Srna reče: «To je orel! Ljubi otrok, pazi in skrbno se skrivaj pod grmovje. Če greš na plan, prileti orel in te odnese s svojimi kremplji.»

Mala srnica uboga mater. Ko pa prideta do male tratice sredi gozda, zagleda srnica na trati lepo, lepo cvetico. Srnica bi si jo kaj rada ogledala in ovohala. Misli si: Tratica ni velika; hitra sem in orel ne more tako hitro priti, da bi me ugrabil. Hipoma je na trati pri cvetici. «Kako je lepa, kako prijetno diši!» Mlada srnica pozabi nevarnosti. Mati zakliče z boječim glasom: «Hiti nazáj, ljubo dete!» Srnica hoče nazáj, a orel plane bliskoma na njo. Zgrabi jo z ostrimi kremplji in odnese v zrak.

61. Škorec.

Star gozdár je imel škorca, kateri je znal nekatere besede prav razločno izgovarjati. Če je gozdár rekel: „Škorec! kje si?“ vselej je prav gladko in glasno odgovoril: „Tukaj

sem!“ Nobenega ptiča ni imel tako rad, kakor škorca. Tudi sosedovega Tončeta je ta ptič zelo veselil. Zato je gozdárja rad pogosto obiskoval.

Ko neki dan Tonček pride h gozdárju, ni ga bilo doma. Tonče željno pogleduje lepega ptiča, ki je po hiši sèm ter tija skakal. „Ko bi bil ta ptič moj,“ pravi sam pri sebi, „to bi bilo kaj prijetno!“ Urno stopi za krotkim škorcem, ujame ga in potlači v žep. Zdaj se misli tiho pobrati in odnesti lepega ptiča. Pa mahoma stopi gozdár v hišo. Da bi mlademu dečku naredil veselje, pokliče po stari navadi: „Škorec! kje si?“ In škorec v fantovem žepu prav krepko odgovori: „Tukaj sem!“

Nič ni tako skrito, da bi kdaj ne bilo očito.

XIV.

62. Voda.

Voda je ljudém, živalim in rastlinam potrebna. Iz oblakov pošilja Bog dobrodejni dež. Dež namaka zemljo, da morejo drevje, žito, cvetice in trava rasti. Deževnica se zbira pod zemljó in izvira v vrelih (studencih). Studenci se stekajo v potoke in reke. Vse se izlivajo v jezero ali v morje.

Voda zmrzne po zimi v led. Mesto dežja gre po zimi sneg. Vsa priroda je v beli

obleki. Sneg in led je zmrzla voda. Spomladi, po letu in jeseni imamo zjutraj navadno **roso**. O mrazu rosa zmrzne v **slano**. Rosa je vsem rastlinam jako koristna, a slana jih mnogo zamori. Ako po letu delj časa ne dežuje, nastane suša. Po travnikih, polji in vrtih venó rastline. Kar se zberó črni oblaki na nebu, grmí in bliska se; dež se vlije, **ploha** (nalív) nastane. Dež čisti zrak in oživí rastline. O **nevihti** pada pa mnogokrat mesto dežja **toča**. Toča pobije kmetovalcu lepo žito in uniči vse poljske pridelke. Bog nas varuj toče!

Brez vode ne morejo rasti rastline in ne živeti ni živali, ni ljudjé. Potrebujemo jo za **pijačo**, **kuho**, **pranje**, **umivanje** in **gašenje**. Voda goni málin, žago in fužino. **Ribič** loví v vodi **ribe** in **rake**. Velike vode nosijo ladije z različnim blagom v daljne kraje. Morje je neizmérno veliko jezero. Morska voda je slana.

63. Žaba in vol.

Žaba vidi vola na travniku. Rada bi bila tudi tako velika. Napihuje torej svojo grbasto kožo in vpraša tovarišice: «Ali sem zdaj tako velika, kakor vol?»

Tovarišice pa rekó: «Nisi še ne!»

Še bolj se napenja ter zopet vpraša: «Zdaj sem pa vender že jednaka velicemu volu?»

Tovarišice ji zopet zanikajo.

Žaba pa ne odjenja in se z vso močjó napenja, tako dolgo, da — počí.

Napuh pripelje v nesrečo.

64. Mavrica.

**Biserna léstva se spenja v oblák,
 Spušča se onkraj na zemeljski tlak,
 Mavrica pisana, Božji prestól,
 Angelji hodijo gor in pa dol,
 Zlate kropilnice v rokah držé,
 Zemljo prežejno hladé in pojé.
 Gôri na stôlu pa večni sedi,
 Kapljici vsaki on srečo delí:
 Pade na polje — rodi zelenjád,
 Kane na drevje — obilen da sad,
 Kaplja na njivi — da žito zlató,
 Kaplja na trti pa — vince sladkó,
 Sreča se spušča na sleherno stvár,
 Kadar zaliva nebeški vrtnár.**

S. Gregorčič.

65. Pri potoku.

Babica je sedela poletnega dné s Tončkom, Jožkom in Nežico ob **potoku**. Otroci so si umivali nožice in gledali ribice, ki so švigale po vodi, kakor strele. Nad vodó so visele temnolistnate olševe veje. Otroci so lomili vejice, metali jih v vodo in gledali za njimi, kako jih voda dalje in dalje drví.

«Vejice morate metati daleč v vodo. Ako jih mečete blizu **proda**, zadržuje jih vsaka koreninica. Dolgo, dolgo bi trpelo, preden bi prišle k cilju,» učila je babica.

«Kako pa potlej, babica, ko priplava vejica do jeza, ali bo mogla dalje?» vprašal je Tonček.

Jožek: «Ali ne veš, kako sem oni dan vrgel vejico ravno pred **zatvornico**; sukala in sukala se je, pa kar naglo je splavala po **rakah** na **kolesa**, in preden sem pritekel ónostran málina, plavala je uže proti reki.»

«Kam pa potlej plava?» vpraša Nežica.

«Od **málina** plava k **mostu**; od mosta čez **jez** k **pivovarju**, od tam pod skalo k **strojarju**, od strojarja plava dalje do velike **reke**,» odgovori babica.

«In kam pa še potem plava?» vprašajo otroci.

«Po reki plava daleč, daleč, dokler ne pride v **morje**.»

«Kje pa je in káko je morje?»

«Oj, morje je široko, veliko. Stokrat delj je do njega, ko do mesta,» odgovori babica.

«Kaj se tam zgodi z mojo vejico?» vpraša žalostno deklica.

«Zibala se bo po valovih, kateri jo bodo vrgli na breg. Na bregu bo stal mlad deček, pobral bode vejico in si mislil: Od kod si pa ti priplavala? Kdo te je spustil po vodi? Gotovò je kje daleč sedela

deklica ob vodi in te je ulomila in po vodi spustila. Deček ponese vejico domov in jo usadi v zemljo. Iz vejice pa priraste lepo drevesce. Ptice bodo na njem prepevale, in drevesce se bode veselilo.»

Tako je učila babica svoje vnuke. Iz »Babice».

Uganki.

a) Kdo se joka, kadar solnce sije?

b) Luknjica pri luknjici, pa vender vodo drži; kaj je to?

66. Mladini.

1.

Zrl je mladenič
Nagle valove,
Ki so v potoku
Prali bregove.

2.

Biserna voda
V solnci blišči se,
V strugi pokoja
Ne veseli se.

3.

Dolgo do morja
Cesta jo čaka:
Bistra se v dnevi,
V noči pretaka.

4.

Tebi mladenič!
Zlatega veka
Doba hitreje
V begu odteka.

5.

Modro mi rabi
Dneve mladosti,
V njih ne pozabi
Svojih dolžnosti.

67. Lisica in raca.

Lisica vidi raco v ribniku in jo ogovori: «Račica, zakaj plavaš tako daleč od brega? ne vidim te dobro; hočem te nekaj povprašati, pojdi sem bliže!»

Raca pa odgovori lisici: «O lisica, ti si sama dovolj pametna in si veš svetovati; ti si previdna, moj svet ni nič vreden.»

Zakaj je ostala raca daleč na vodi?

XV.

Zemlja in zrak.

68. Prvi majnik.

Prvi majnik je bil prav lep pomladanski dan. Za rana so se zbrali otroci v šoli. Gospod učitelj so šli ž njimi na bližnji hrib. Vsi so bili polni radosti. Pot je peljal po ravnini čez **polja in travnike**. Tu je bilo vse v najlepšem cvetju. Kmalu so dospeli **hribu do vznožja**. Po senčnatem **pobočji** je bil pot prav prijeten na **vrhunec**. Dospevši na vrhunec hriba vzkliknejo otroci: «Oj, kako krasno je tukaj!»

Gospod učitelj stopijo med nje in jim pripovedujejo: «Krog in krog vidite **ravnino** z lepim poljem in zelenimi travniki. Za njimi so **hribi in gore** z **gozdi** obrasteni. Med gorami

so lepe rodovitne **doline**. V dolinah se zbirajo **vrelci** (studenci), bistri **potoki**, deroče **reke** in globoka **jezera**. Pod nami je naša domača **vas**. Po ravnini vidite še druga **sela**, **vasi** in **trge**. V daljavi vidite veliko množico lepih in visokih poslopij **mesta**. Bele niti, ki vežejo vasi in trge, so **ceste**. Po cesti vidite voznike, ki prevažajo blago. Po polji kmetovalec obdeluje zemljo. Po zemlji tekajo, skačejo, hodijo in lazijo mnogovrstne živali. Pa tudi v zemlji nam je Bog ustvaril mnogo koristnih darov. Rudarji kopljejo iz zemlje **rudo** in **premog**. Iz rud topé **kovine**. Zidárji dobé iz zemlje **kamenje** in **apno** za zidanje, opekar in lončár pa **ilovico**. Čemu? — Nad nami se razprostira neizmérno **nebó**. Zdaj sije **solnce**; po solnčnem zahodu pa se prikaže na nebu **večernica** in mnogo drugih svetlih **zvezd**. Iz vzhoda tam priplava blede **luna**. Kako lep je božji **svet**.»

Mnogo so jim še gospod učitelj pripovedovali. Radi bi bili še delj časa na hribu, a veter je od juga pripodil sive oblake. Kmalu so zakrili jasno nebo.

Gospod učitelj velé: «Zdaj moramo odriniti proti domu, da nas nevihta ne ujame.»

Težko so se ločili otroci od tega kraja, a ubogali so radi. Med potom proti domu je uže začelo grmeti in bliskati se. Vse je bilo tiho. Ptice in druge živali so se poskrile v varno zavetje. Komaj so prišli domóv, uže je nastal nalív.

69. Viharna noč.

Viharna noč, strašna noč,
Bog mi daj svojó pomóč!

To bobní

In rohní!

Veter tulí čez pečí.

Čuden blesk,

Blisk in tresk:

Dušo groza spreletí.

Vse móči narave se tepó,

Da majó

Zemljo in nebó.

Angelj moj,

Stoj z menój,

Varuj zlega me nocój!

70. Veter.

Veter sem veter,

Naglo letím,

Drevje podíram,

Strašno bučím.

Ceste pometam

Listja, prahú,

Deci narejam

Dosti strahú.

Z glave klobuke

Mečem po tleh,

Hodim ter piham

Kakor star meh:

Vrata zaprite,

Okna in hram,

Da ne pripiham

V hišo še k vam.

71. Stržèk.

Ptièi so hoteli imeti kralja. Sklenili so, da tisti bode njihov kralj, ki zletí v najveèjo višavo.

Vsi ptièi se vzdignejo. Tudi stržèk je mislil, da ne sme zaostati. Ali ubožèek je dobro vedel, da se v letanji ne more meriti z drugimi. Zato je poskusil z zvijaèò priti do kraljeve èasti. Stržèk smukne pod leteèega orla ter se mu skrije med pérje. Orel ga še zapazil ni. Ptièi leté in leté više in više. S èasom pa opeša drug za drugim. Na zadnje se še samo orel ziblje v zraku. Napósled tudi jame orel pešati. Zdaj mu stržèk izleti izpod pérja in se drzne z orlom meriti.

Glej! orel res omahuje; stržèk ga premaga in hoèe biti kralj. Toda ptièi zvedó njegovo sleparstvo. Hoteli so ga ubiti in bi ga tudi bili, da se jim ni o pravem èasu zmuznil in skril v mišjo luknjo. V sramoto so mu dali ime kraljièek.

Po Erjavci.

72. Kako visoko je nebó?

Kako visoko je nebó,
 Tí kmalu hoèem razložiti.
 Ko bi ko ptiè se znal vzdigniti
 In zletel k zvezdam v visoèine,
 In vprašal tam nebeške sine:
 »Kako visoko je nebó?«
 Bi angelj rekel ti takó:
 »Ne vem, to meni je neznano;
 Povprašaj dalje še nad mano.
 Mordà tam ona zvezdica
 Povedati kaj več ti zna!

Ni treba ravno ti hiteti,
 Sto tisoč milj ti je leteti.
 In ko bi prišel tija do nje,
 Bi djala zopet, da ne vé.
 In ko bi letel dalje še,
 Od zvezde tija do zvezdice,
 Nobeden bi ti ne povedal:
 Zamán natanko bi pozvédal:
 Kako visoko je nebó:
 To vé v nebesih Bog samó!

73. France Tonetu zastavlja uganke.

France: «Kdo ugame naglo uganke te?»

Tone: «Ta, ki gladko govoriti zna in vé.»

Fr.: «Kdo žaluje le v obleki pisani?»

T.: «Listnato drevo je to jesenske dni.»

Fr.: «Kdo očí imá, pa sam ne vidi se?»

T.: «To drevò je, ki iz popkov v pérje gre.»

Fr.: «Kdo še svoje hiše znotraj videl ní?»

T.: «Ta je polž rogati, vedno v nji tičí.»

Fr.: «Kaj močnejše, trje še od zemlje je?»

T.: «To železo je, ki skoplje, rani vse.»

Fr.: «Kaj je bolj od jekla močno in trdo?»

T.: «Ogenj je, ki je stopí, storí mehko.»

Fr.: «Kaj od ognja je močnejšega?»

T.: «Voda je močnejša, ki pogaša ga.»

Fr.: «Kaj močnejše je, ko morja strašni val?»

T.: «Sapa, ki vzdiguje kvišku ga od tál.»

Fr.: «Povéj, zakáj li voda v breg ne gre?»

T.: «Zató, ker doli iti lažje je.»

Fr.: «Zakáj ne stavim zdaj uganke več?»

T.: «Prav zató, ne veš nobene več!»

XVI.

74. **Bog.**

Z Bogom začni vsako delo,
 Da bo dober tek imelo;
 Z Bogom delo dokončaj,
 Imaš tu že sladki raj.

75. **Stvarjenje.**

Iz začetka je Bog ustvaril nebó in zemljo. Zemlja je bila pusta in temna. Pokrivale so jo globoke vode. V šestih dneh je Bog vse tako lepo ustvaril. Prvi dan je ustvaril svetlobo, drugi dan nebó, tretji dan suho zemljo in zelišča, morje in vode, četrti dan solnce, mesec in zvezde, peti dan ptice pod nebom in ribe v vodi, šesti dan živino in vse, kar lazi in hodi; poslednjič pa človeka.

Vse, kar je okoli mene in nad menój, spominja me Bogá, vseмогоčega stvarnika nebes in zemlje. Njega bodem vedno hvalil, ker nam je tako lepo stanovanje pripravil na zemlji.

76. **Pastirji pri jaslicah.**

V sveti noči so bili pobožni pastirji pri svojih čredah na polji.

Kar je stal pred njimi angelj v nebeški svetlobi, rekóč: «Ne bojte se, oznanujem vam veliko veselje!

Nocój je prišel Kristus na svet. Pri Betlehemu do-
bite to dete, ki leží v jasliah povito v plenice.» Pri-
kazalo se je še mnogo drugih angeljev, ki so peli:

«Slava Bogu na višavi in mir ljudém, kateri so
svete volje!»

Pastirji so hitro šli in so poiskali dete Jezusa.
V hlevci so našli rednika Jožefa, mater Marijo, in v
jaslih so v gledali ljubeznivo dete Jezusa, kakor jim
je bil angelj povedal.

Prisrčno so se veselili, molili sveto dete in
hvalili Bogá.

77. Bog vse vidi.

*Jakec in Ančika sta bila sama doma. Jakec reče
Ančiki: „Pojdi z menój; poiščeva si kaj dobrega jesti!“*

*Ančika: „Grem s tebój, če me pelješ v tak kraj,
kjer naju nihče ne bo videl.“*

*Jakec: „Nu, le pojdiva v mlečnico, tam polizeva
polno skledo smetane.“*

*Ančika: „Tam bi naju videl sosed, ki na dvorišči
cepi drva.“*

*Jakec: „Pa pojdi z menój v kuhinjo; v kuhinjski
omari je poln lonec strdí, kruh si bodeva pomakala
vánjo.“*

*Ančika: „Tam naju lahko vidi soseda, ki pri oknu
sedí in prede.“*

Jakec: „*Pojdiva pa v klet jabolka jest; tam je taka temà, da naju nihče ne bo videl.*“

Ančika: „*O moj ljubi bratec! ali misliš, da naju tam nihče ne bo videl? Ali ne veš za tisto okó nad nami, katero zidovje prešine in tudi v tèmi dobro vidi?*“

Jakec: „*Prav govoriš, ljuba sestra! Bog naju tudi tam vidi, kjer naju ne vidi človeško okó. Nikjer torej ne delajva hudega.*“

*Bog vse vidi, Bog vse vé,
Greh se delati ne sme!*

78. Spoznavanje Bogá.

Kdo je naučil ptičice peti?
Kdo jih navadil brzo leteti?
Kdo dal jelenu hitre nogé,
Da po planini kakor blisk gré?

Kdo dá vetrovom močno pihati?
Kdo reče burji silno vihrti?
Kdo tiho zimo nam pripeljá?
Kdo toplo leto zopet nam dá?

Kdo reče vrelcem nežno šumeti?
Hitrim potokom po bregih dreti?
Kdo goni reke, vel'ke vodé,
Kdo jih izliva v strašno morjé?

Kdo daje solncu svetlo sijati?
 Kdo vkaže zvezdam milo igrati?
 Kdo je olepšal jasno nebó?
 Zemljo pogrnil kdo je takó?

Kdo je nebó nad nami okrožil?
 Hišico polžku kdo je naložil?
 Kdo je naučil pajeka presti?
 Pridne bučelice strdi nanesti?

Kdo, dete mlado, te je ustvaril?
 Kdo ti teló in dušo podaril?
 Kdo ti dá kruha, kdo ti dá piti?
 Kdo ti dá zdravja se veseliti?

Vsegamogočni — blisk in grom daje,
 Da se nebó in zemlja zamaje;
 On, kateri bliske v rokah imá,
 Pa tudi zemlji dežka podá.

Vse to je ustvaril Bog ljubeznjivi,
 Kteri vam oče je dobrotljivi;
 On naše duše k sebi bo vzel,
 Ko bode truplo v grobu pepél.

Slomšek.

XVII.

Čas.

79. Letni časi.

«Da bi bila vedno **zima!**» reče Blažek, ko si je napravil sneženega možá.

Oče pa rekó: «Zapiši to željo v mojo listnico!»

Zima mine. **Pomlad** je tu. Blažek gre s svojim očetom na vrt. Tam vidi najlepše pomladanske cvetice. Jako mu dopadejo.

Oče pravijo: «Lepa je pomlad, a škoda da bode zopet prešla.»

Blažek: «Da bi bila vedno pomlad!»

Oče: «Zapiši to željo v mojo listnico!»

Pomlad mine. **Poletje** nastane. Blažek gre s svojimi stariši vročega poletnega dné v bližnjo vas k svoji teti. Tam vidi zeleno polje in travnike polne različnih cvetic. Teta jim dà rdečih črešenj, sladkih hrušek in drugega poletnega sadja. Domóv gredé pravijo oče: «Ni li res, da ima poletje tudi svoje veselje?»

Blažek: «Da bi bilo vedno poletje!»

Oče: «Zapiši to v mojo listnico!»

Vroče poletje mine. Dnevi so krajši; jesen nastane. Oče vzemó vso družino v vinograd s seboj. Poletna vročina je uže prešla. Zrak je milejši in nebó vedro. Trte so polne grozdja. Veje sadnih dreves se šibé od premnozega sadja. To je bilo veselje za Blažka, ki je sadje najrajši jedel.

Oče: «Lepi čas jesenski, kako kmalu bode minúl! Uže zima trka na vrata.»

Blažek: «O, da bi ne prišla zima, vedno naj bi bila **jesen!**»

Oče potegnejo listnico iz žepa in velé: «Beri, kar je tukaj zapisano!» Blažek bere: «Da bi bila vedno zima!»

Oče: «In tu na ti strani?»

Blažek: «Da bi bila vedno pomlad!»

Oče: «In kaj na ti strani?»

Blažek: «Da bi bilo vedno poletje!»

Oče: «Poznaš li ta rokopís?»

Blažek: «Da, to sem jaz pisal!»

Oče: «Po zimi si želiš, da bi bila vedno zima, spomladi si želiš vedno pomlad, po letu pa leto in zdaj praviš, da bi vedno ostala jesen. Pomisli malo, kaj sledí iz tega?»

Blažek: «Vsi letni časi so lepi. Vsak ima svoje darove in veselje.»

80. Štirji letni časi.

Pomladni čas, pomladni čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Potoček bistri v tek šumljá
 Rosí cvetice majnika.
 Pomladni čas, pomladni čas,
 Kako mi ti dopadaš!

Poletni čas, poletni čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Rumeno klasje ziblje se
 In drevje sadja polno je.
 Poletni čas, poletni čas,
 Kako mi ti dopadaš!

Jesenski čas, jesenski čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Blišči mi gozd se pisani
 In daleč píka, pok! doní.
 Jesenski čas, jesenski čas,
 Kako mi ti dopadaš!

O zimski čas, o zimski čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Po ledu in po snegu gre
 Nam Božič sim, juhe, juhe!
 O zimski čas, o zimski čas,
 Kako mi ti dopadaš!

81. Vošilo o novem letu.

Premili stariši!

Minulo je zopet leto, prične se novo. Pri ti priložnosti se spominjam s hvaležnostjo vseh dobrôt, kar sem jih preteklo leto od Vas užil. Presrčno Vas za vse to zahvaljujem. Bog Vam daj tudi v novem letu zdravje, zadovoljnost in vsega, česar potrebujete na duši in na telesu. Ohrani Vas še mnogo let, da mi bo moči toliko dobrôt vsaj nekoliko povrniti. Hočem Vas vsikdar ubogati in Vas s tem razveseliti. Ohranite svojo ljubezen kakor do sedaj

svojemu

hvaležnemu in pokornemu

Andreju.

V Bledu 1. januarja 1890.

82. Jutro.

Stvarí se iz temè prikazujejo. Nebó se žarí. Žar oznanuje solnčni prihod. Mesec in zvezde obledevajo. Goré se zlaté. Solnce se prikaže. Jutro je. Rosa se lesketá. Bučelice in metulji veselo letajo od cveta do cveta. Ptičice prepevajo hvalo Bogú. Ljudje vstajajo in zahvaljujejo Stvarnika za veselo novo jutro. Vse gre na delo.

Vesel in zdrav sem zbudil se,
Zahvalim Te, o Bog! za to;
Ti vodi tudi danes me,
Da trud in delo izdalo bo!
Pomagaj mi, da vbogam rad
In Tebi služim vsakikrat.

83. Večer.

Solnce zahaja. Nebó se žarí. Lahke meglice se vzdigujejo v dolini. Hladen veter pihljá. Ptičice umolknejo. Popotnik hití. Kmet zapušča polje. Pastir žene čredo domóv. Mati pripravljajo večerjo. Večerni zvon se glasí z zvonika. Ljudje molijo večerno molitev. Večernica in druge zvezde se prikažejo. Vse se podá k počitku.

Zahvalim Te za dobro vse,
Kar danes si, o Bog, mi dal;
Odpusti, če sem žalil Te,
Pregrešek vsak mi zlo je žal.
Varúj nocoj me tudi še
In blagoslovi moje vse!

Uganke.

- a) Kdo vedno kaže, a sam nič ne zna?
 b) Kateri mesec je najkrajši?
 c) Nikdar ni bilo, nikdar ne bo, pa vendar je: kaj je to?

XVIII.

84. Domovina.

Kraj, kjer stoji hiša očetova, je naš rojstveni kraj. Tu nam je tekla zibelka. Tu smo trgali prve rožice in lovili prve metulje. Vsak griček, vsaka dolinica, stezica in vodica nam je dobro znana. Nikjer ni tako lepo, kakor v rojstvenem kraji. Še ptičica pozná svoje gnezdo, kako bi človek ne ljubil svojega rojstvenega kraja! Ptice, ki nas jeseni zapusté, pridejo zopet spomladi nazáj. Tudi človeka vleče domoljubje iz tujine v domač kraj.

Dežela, v kateri je naš rojstveni kraj, je naša materina dežela ali domovina.

Naša širja domovina je mogočna **Avstrija**; tu živí mnogo različnih narodov.

Kateri je tvoj rojstveni kraj?
Katera je tvoja domovina?

85. Otrokovo domoljubje.

1.

O moj preljubi dragi dom,
Za té srcé gori,
Jaz tebe zvesto ljubil bom
Vse svoje žive dni.

2.

Vse posvetim ti, kar imam:
Roké, glavó, srcé;
Otrók sem še in kar ti dam,
Darilce malo je.

3.

Gotovo več bi dal ti rad,
Pa majhen sem sedáj
In še preslab in še premlad,
Da bi veljal ti kaj.

Fr. Končan.

86. Cesarjevič Rudolf.

Mlad gospod v lovski obleki zagleda v gozdu staro ženico z dvema kozama.

Lovec: «Bog vas sprimi, mamica! kako se vam godí?»

Ženica: «Tako mlad gospod in vender ste z menój tako prijazni. Teško se preživím, a hvala Bogu, da sem zdrava. Te kozi me redita.»

Lovec: «Lepi sta! rad bi kupil jedno.»

Ženica: «Ne morem nobene prodati.»

Lovec: «Ako pa dobro plačam?»

Ženica: «Tudi za dobro plačilo bi mogla le starejšo kozo dati.»

Lovec: «Jaz bi pa ravno mlajšo rad imél.»

Ženica: «To ne gre. Vsak dan mi daje po sedem maseljcev mleka. Starejša je tudi dobra; za štiri goldinarje vam jo dam.»

Lovec: «Rajši vam dam šest goldinarjev in vzamem mlajšo.»

Ženica: «Veliko denarja je to! Gospod, gotovo niste mesár, vem, da se ji bode pri vas dobro godilo; pa jo vzemite!»

Lovec: «Tu imate deseták, torej dobim štiri goldinarje nazáj.»

Ženica: «Gospod, kje premorem toliko denarja!»

Lovec: «To je neprijetno. Veste kaj? Obdržite vseh deset goldinarjev. Črez teden pridem po kozo in te štiri goldinarje vam pustím za krmo.»

To rekši odide mladi lovec. Ženici ta kupčija ne da mirú. Deseták jo na vesti peče; zato misli kupčijo razdreti. Vsak dan žene kozi na tisto mesto, — lovca pa le ni, akoravno je že preteklo osem dní. Deveti dan pa pride vaški župan in ji reče: «Cesarska visokóst cesarjevič Rudolf mi veli poročati, da vam ni treba skrbí imeti za deseták, in kozo si tudi obdržite.» Zdaj še le ženica spozná lovca; od veselja se joče in pravi: «Kaj, cesarjevič, pa tako pripròst in prijazen; tega ne bi verjela!»

87. Kadar pridejo vojáki.

Bóben bóbna : bàm, brbàm !

Zdaj vojáki grémo k vám !

Kònj po césti peketá,

Vóz ropôče in drdrá.

Trómba pòje : tarará !

«Mésto vaše smo izbráli,

Da bi tukaj nočeváli :

Mí pešáki

S telečáki ;

Konjeníki

In topníki ;

Vozatáji

In stražáji ;

Zemljerôvi,

Konjekôvi ;

Strélci mládi

Golobrádi ;

Vsi piškáči,

Ropotáči !»

Spredaj silni částniki,

Vójevode, vlástniki

Konje gládke jáhajo

Z gòlo sábljo máhajo.

Sáblja v solnci se leskáče,

Kónjič prha in rezgáče.

Bóben bóbna : bàm, brbàm !

Dóbrih pòstelj dájte nám.

Trómba pòje : tarará !

Vína, kruha in mesá,

Séna, sláme in zobí

Treba nam se tudi zdí !

Bóben bóbna : bàm, brbàm !

Jutri pójdem kam drugám !

Cesar plača tu in tàm.

Fr. Levstik.

88. Cesarska pesem.

Bog ohrani, Bog obvari
 Nam Cesarja, Avstrijo!
 Modro da nam gospodari
 S svete vere pomočjó!
 Branimo Mu krono dedno
 Zoper vse sovražnike:
 S Habsburškim bo tronom vedno
 Sreča trdna Avstrije!

Za dolžnost in za pravico
 Vsak pošteno, zvesto stoj;
 Če bo treba, pa desnico
 S srčnim upom dvigni v boj!
 Naša vojska iz viharja
 Prišla še brez slave ni:
 Vse za dom in za Cesarja,
 Za Cesarja blago, kri.

In s Cesarjem zaročnica
 Jedne misli in krvi,
 Vlada milo Cesarica
 Polna dušne žlahtnosti.
 Kar se more v srečo šteti,
 Večni Bog naj podelí:
 Franc Jožefu, Lizabeti,
 Celi hiši Habsburški!

Slovnica.

1. vaja.

Mizár je rokodelec. Deklica je pridna. Dete prosi. — Kôs je ptič. Lisica je rjava. Tele muka. — Nož je orodje. Sekira je ostra. Solnce sije. Kdo te je ustvaril? Ubogaj stariše!

Kar mislimo, lahko povemo ali zapišemo. **Misel z govorom razodeta je stavek** (stav). Stavek tudi lahko zapišemo. Konec stavka stavimo piko (.), vprašáj (?), klicáj (!). V daljših stavkih se stavi tudi vejica (,), podpičje (;), dvopičje (:).

Pika, vprašáj, klicáj, vejica, podpičje in dvopičje so ločila.

1. naloga. Prepišite vse stavke 1. vaje.

2. naloga. Prepišite iz 6. berila (Vid) 8 stavkov, kateri imajo na konci piko!

3. naloga. Prepišite iz 17. berila 8 stavkov, kateri imajo na konci vprašáj!

4. naloga. Prepišite iz 79. berila 6 stavkov, kateri imajo na konci klicáj!

5. naloga. Prepišite iz 6. berila (Tip) 6 kratkih stavkov!

6. naloga. Prepišite iz 1. berila 4 daljše stavke!

Kdaj se stavi pika, vprašáj, klicáj?

2. vaja.

Slušaj! Učitelj govore. Otroci so mirni. Milica zna lepo
plesti. Koliko prstov je na roki? Bog je ustvaril nebo in
zemljo.

V stavku je po jedna, dve, tri, štiri ali še več besed.

7. naloga. Prepišite iz 6. berila (Vônj) prvih 8 stavkov in na konci vsacega stavka naznanite s številko, koliko besed ima! [Roža diši. (2). . . .]

3. vaja.

Kar dânes lahko storiš, ne odlašaj na jutri!

Kar dâ-nes lah-ko sto-riš, ne od-la-šaj na ju-tri!

Kadar kako besedo izgovorimo, zinemo po
jedenkrat, dvakrat, trikrat ali večkrat. **Deli besed
so zlogi.** Besede so jednozložne, dvozložne ali
mnogozložne.

4. vaja.

K.a.r d.a|n.e.s l.a.h|k.o s.t.o|r.i.š, n.e
o.d|l.a|š.a.j n.a j.u.t|r.i!

Deli zlogov so glasniki. Kadar govorimo,
slišimo glasnike. **Črke so znamenja glasnikov.**

Glasniki so ti: a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j,
k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž (abeceda).

8 naloga. Naznanite s številko, koliko črk ima vsaka
teh besed: mlad, še, vi, da, nas, vrt, prt, rž, čast, kost, zvon,
glas, čvrst, dlan, vrba, verižica.

5. vaja.

Kdor *stariše ljubi in rad jih imá, uže tukaj na svetu Bog srečo mu dá.*

Glasniki: **a, e, i, o, u** so **samoglasniki**.

Vsi drugi glasniki so **soglasniki**.

9. naloga. Zapišite iz abecede vse soglasnike!

10. naloga. Prepišite prvi odstavek 1. berila in podčrtajte v vsaki besedi samoglasnike!

11. naloga. Postavite v sledeče besede primérne samoglasnike: n — ž, m — ž, m — š, g — d, k — nj, p — s, v — l, pl — g, hr — b, dl — n, pr — g, pr — h, tr —, m — st, k — st, š — st, č — st, p — st, zr — k, kr — ž.

12. naloga. Postavite v sledeče besede primérne soglasnike: Mla — o jag — e, le — o, be — o, gre — a ma — erjo ve — e — o; ska — e s par — elj — i dro — — i i — — o tra — i — e vr — i.

6. vaja.

(Smert) smrt, (vert) vrt, (berv) brv, (terd) trd, (terg) trg, (terta) trta, (serce) srce, (mertev) mrtev, (verba) vrba, (vertati) vrtati, (tergati) trgati, (povertnina) povrtnina.

Kadar za poluglasnim **e** sledi **r** z drugim soglasnikom, izpušča se **e**; **takrat ima r veljavo samoglasnikovo**.

13. naloga. Prepišite besede 6. vaje brez zamolklega e!

14. naloga. Poiščite iz 27. berila vse besede, v katerih ima **r** veljavo samoglasnikovo!

15. naloga. V 8. berilu ima **r** v petih besedah veljavo samoglasnikovo; prepisite te besede!

7. vaja.

Rôd, pĕta, zĕmlja, gôra, ôkno, zôra, ôĕe, — líst, hĕi, zrák, vóz, sôlnce, srĕĕa, vihár, pešák, tesár nazáj, — kmĕt, brát, nič, trôp, obráz.

Samoglasniki se dolgo ali kratko izgovarjajo. Na dolge samoglasnike devamo v pisavi strešico (^), ostrivec (´) — na kratke pa krativec (̣).

16. naloga. Prepišite iz 87. berila 15 besed, katere imajo ostrivec!

17. naloga. Prepišite iz 87. berila 5 besed s krativcem in 5 besed s strešico!

8. vaja.

*Ví|jo|lí|ca le|po dí|ši. Ov|ca nam da|je vol|no.
Hruš|ka je slad|ka. Ko|nja pe|lje|ta voz s po|lja.*

V vsakem zlogu je **jeden samoglasnik**. **Kolikor ima beseda samoglasnikov, toliko ima zlogov**. Večzložne besede se v pisanji delé tako, kakor v govoru. Jednozložne besede se ne delé. (lj, nj.)

18. naloga. Prepišite iz 2. berila prve 4 stavke, podčrtajte samoglasnike in delite besede v zloge! (Ho|dí v....)

19. naloga. Razdelite sledeče besede v zloge: jama, ulice, učiti, umeti, umemo, komár, žito, plevica, otava, senica (ja-ma).

20. naloga. Razdelite v zloge: solza, služba, izba, deklica, travnik, angelj, ribnik, ravnina, lončár, zvezda (sol-za, ...)

21. naloga. Razdelite v zloge: olje, mravlja, zelje, kamenje, korenják, ranjen, ženjica, testó, pustiti, rasti, bister.

22. naloga. Prepišite iz 3. berila 20 jednozložnih besed!

23. naloga. Prepišite iz 3. berila 15 dvozložnih besed in razdelite jih v zloge!

24. naloga. Prepišite iz 3. berila 10 trizložnih besed in razdelite jih v zloge!

25. naloga. V 3. berilu so 4 čveterozložne besede; izpišite in razdelite jih v zloge!

26. naloga. V 21. berilu je 6 besed, v katerih se nahaja nj in 3 besede, v katerih se nahaja lj; katere so?

9. vaja.

Deček, deklica, dete — vol, krava, tele, — hrast, lipa, zelje, — stol, miza, okno.

Vsaka oseba, vsaka reč ima svoje imé.

Beseda, ki pomenja osebo ali reč, je samostalnik.

27. naloga. Izpišite iz 1. berila vse besede, ki pomenijo osebo!

28. naloga. Izpišite iz 10. berila 12 samostalnikov, ki pomenijo reč!

29. naloga. Prepišite iz 6. berila (Sluh) prvi odstavek in podčrtajte samostalnike.

30. naloga. Kateri so deli hiše? (21. ber.)

31. naloga. Naštejte šolske priprave! (po velikosti.)

32. naloga. Naštejte dele glave! (sprednje — zadnje.)

33. naloga. Naštejte jedi in pijače! (11. berilo; mesne — rastlinske.)

34. naloga. Kateri rokodelci delajo za našo obleko, kateri za naše stanovanje, kateri za našo hrano? (38. ber.)

35. naloga. Katera orodja služijo krojáču (mizárju, kováču, črevljárju)?

36. naloga. Kateri rokodelci potrebujejo pri svojem delu vode?

37. naloga. Imenujte več čveteronožnih poljskih in gozdnih živalij! (56. ber.)

38. naloga. Naštejte čveteronožne domače živali po velikosti (z največjo počenši)!

39. naloga. Naštejte sadna drevesa!

40. naloga. Kaj raste na obdelanem polji? (49. berilo.)

41. naloga. Katera zelenjád raste na vrtu? (44. berilo.)

42. naloga. Katera so gozdna drevesa? (56. berilo.)

10. vaja.

Matija, Ana, Triglav, Krim, Ljubljana, Trzič, Šiška, Sava, Soča, Kranjsko, Štajersko.

Imena oséb, gorâ, mest, trgov, vasij, vodâ, dežél so lastna imena. Pišemo jih vselej z véliko začetno črko.

Véliko začetno črko pišemo tudi za piko, klicajem in vprašajem.

43. naloga. Napišite iz 17. berila vsa krstna imena!

44. naloga. Napišite 8 moških in 8 ženskih krstnih imén!

45. naloga. Napišite 10 priimkov svojih součencev!

46. naloga. Napišite imena sosednih vasij (potokov, hribov)!

47. naloga. Odgovorite tem vprašanjem: Katera sta bila prva človeka? Kje se je rodil Jezus? Kje je Janez krstil Jezusa? Na kateri gori je bil Jezus križan? Katera je naša domača dežela? Kako se imenuje naš cesar in kako cesarica? Kateri so deli svetá?

48. naloga. Postavite v sledečih stavkih primérna ločila in, kjer je treba, véliko začetno črko: Spodobno se obnašaj — govori resnico — mar li verjamemo lažniku — nikdo ga ne spoštuje — sveta peter in pavel sta bila aposteljna jezusova — pápež stanuje v rimu — ljubi boga nad vse —

11. vaja.

(Tisti) otrók, krojáč, ptič, hrast, kamen, stol; — (tista) sestra, dekla, ovca, jelka, zemlja, hiša, miza, čast; — (tisto) dete, jagnje, prosó, železo, okno, okó, kladivo, zdravje, veselje.

Pri samostalnikih razločujemo trojen **spol: moški, ženski in srednji**. Moškega spola je samostalnik, če se mu prilega beseda **tisti** (on), ženskega, če se mu prilega beseda **tista** (ona), srednjega, če se mu prilega beseda **tisto** (ono).

49. naloga. Prepišite iz 11. berila 12 samostalnikov moškega spola!

50. naloga. Prepišite iz 11. berila 12 samostalnikov ženskega spola!

51. naloga. Prepišite iz 11. berila 12 samostalnikov srednjega spola!

52. naloga. Napišite moške in potem ženske osebe v družini! (26. berilo. Moške osebe v družini so:)

53. naloga. Napišite ljudi po človeški dōbi moške in potem ženske! (Moškega spola so: starček,)

54. naloga. Napišite imena rečij, katere vidite zunaj cerkve in v cerkvi po spolu! (Moškega spola so: zvonik,)

55. naloga. Napišite domače živali in razvrstite jih po spolu!

56. naloga. Napišite 8 rečij, ki se kopljejo iz zemlje in pri vsaki besedi naznanite s črkami (m., ž., sr.), katerega spola je!

12. vaja.

Kováč je rokodelc.	Vijolica je cvetica.	Dleto je orodje.
Kováč a sta rokodelc a .	Vijolici í sta cvetici í .	Dlet í sta orodj í .
Kováč í so rokodelc í .	Vijolice o so cvetice o .	Dleta a so orodj a .

Če govorimo o jedni osebi ali reči, stoji samostalnik v jednini.

Ce govorimo o dveh osebah ali rečéh, stoji samostalnik v dvojini.

Ce govorimo o mnogih osebah ali rečéh, stoji samostalnik v množini.

Samostalnik ima trojno število: jednino, dvojino, množino.

Število	moški spol	ženski spol	srednji spol
jednina	končnica soglasnik	—a <small>(ali soglasnik)</small>	—o (e)
dvojina	—a	—i	—i
množina	—i	—e (i)	—a

57. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: zdravnik, učitelj, prst, stol, konj! (Jednina:)

58. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: učenka, perica, družina, žival, klop!

59. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: srce, pisalo, jabolko, gnjezdo, koló!

60. naloga. Izpišite iz 6. berila (Sluh) 2 moška, 2 ženska in 2 srednja samostalnika v vseh številih!

61. naloga. Izpišite iz 38. berila vse samostalnike, kateri stojé v množini!

62. naloga. Postavite iz 40. berila (7.) vse samostalnike v dvojino in potem v množino!

63. naloga. Napišite te samostalnike v dvojini: riba, muha, miza, goba, knjiga, podoba, glava, roka, noga, srajca, suknja, kapa, izba, skleda, ura! (Dvojina:)

74. naloga. Napišite samostalnike iz 63. naloge v množini!

65. naloga. Napišite te samostalnike v dvojini: okno, pero, koleno, jagnje, jabolko, leto, lice, kopito, drevó! (Dvojina: okni,)

66. naloga. Napišite samostalnike iz 65. naloge v množini!

13. vaja.

Kakšen je konj? Konj je rjav. Zvon je glasán. Grozd je sladák. Kamen je trd. Zvoník je visòk. Travnik je širok. Krajcar je okrogel. Čegav je voz? Voz je sosedov. Nož je bratov.

Beseda, ki pové, kakšna ali čegava je oseba ali reč, je pridevnik.

67. naloga. Prepišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek in podčrtajte pridevnike!

68. naloga. Prepišite iz 6. berila (Tip) vse pridevnike (16)!

69. naloga. Prepišite iz 40. berila (1.) vse pridevnike!

14. vaja.

Vrt je dolg. Njiva je dolga. Polje je dolgo. (dolg, dolga, dolgo.)

Pridevnik se ujema s samostalnikom v **spolu**.

70. naloga. Postavite mesto črtic primérne končnice: Zid je bel. Peča je bel-. Jajce je bel-. Vol je velik. Peč je velik-. Poslopje je velik-. Steber je okrogel. Buča je okrogel-. Okó je okrogel-. Učenec je priden. Sestra je pridn-. Dete je pridn-.

71. naloga. Prepišite iz 6. berila (Ukus) vse pridevnike! (grenák, grenka, grenko;)

72. naloga. Domače živali: — je lep. — je laskava. — je zvest. — je živahno. — je krotka. — je močán. — je koristna. — je sladkosnedna. — je buden.

73. naloga. Jajce (je belo). Kavka, črešnja, cekin, medved, potočnica, osel. Povejte od teh rečij, kakšne so po barvi!

74. naloga. Vol je velik. Miš je —. Gora je visoka. Grič je —. Travnik je širok. Cesta je —. Vrv je dolga. Nit je —. Oreh je trd. Jabolko je —. Veter je mrzel. Izba je —. Ravnilo je oglato. Kozarec je —. Smreka je ravna. Veja je —. Lopata je tîpa. Dleto je —.

75. naloga. Postavite mesto črtic primérne končnice: Vino je rdeč—. Žito je rmen—. Polje je zelén—. Mleko je bel—. Platno je močn—. Rešeto je lesen—. Čelo je visok—.

15. vaja.

Jednina. Vrt je dolg. — Njiva je dolga. — Ravnilo je dolgo. Dvojina. Vrta sta dolga. — Njivi sta dolgi. — Ravnili sta dolgi. Množina. Vrta so dolgi. — Njive so dolge. — Ravnila so dolga.

Pridevnik se ujema s samostalnikom v številu.

Število	moški spol	ženski spol	srednji spol
jednina	— —	—a	—o (e)
dvojina	—a	—i	—i
množina	—i	—e	—a

76. naloga. Postavite stavke 13. vaje v dvojino in potem v množino!

77. naloga. Postavite stavke iz 70. naloge v dvojino in potem v množino!

78. naloga. Postavite stavke iz 72. naloge v dvojino in potem v množino!

79. naloga. Postavite stavke, ki ste jih dobili v 73. nalogi, v dvojino in množino!

80. naloga. Storite to tudi s stavki v 74. nalogi!

16. vaja.

V šoli se učim: pisati, računiti, risati, brati, misliti, peti, telovaditi.

Te besede naznanjajo, kaj delamo. **Beseda, ki naznanja, kaj oseba ali reč dela, je glagol.**

81. naloga. Kaj more delati vrtnár? (44. berilo. Vrtnár more saditi.)

82. naloga. Kaj moremo s svojimi čuti delati?

83. naloga. Kaj otròk ne sme v šoli delati?

84. naloga. Prepišite iz 6. berila (Sluh) prvi odstavek in podčrtajte glagole!

85. naloga. Prepišite 40. berilo (7.) in podčrtajte glagole!

86. naloga. Zapišite, kaj se uči učenec, kaj deklica, kaj konj! (Učenec se uči pisati,)

17. vaja.

Nekega dné so bili oče, mati in Janko pred hišo. Oče rekó Janku: Danes vas hočem peljati k novemu málinu. **Jaz** pokličem Jožeta; **ti** poiščeš Toneta; **on** naj pa pokliče še Milico; tudi **ona** naj gre z nami. **Midva** z materjo se še oblečeva, **vidva** s Tonetom vzameta klobuka, **óna** naj se tudi pripravita. **Mi** trije smo sicer uže videli málin, ali **oni** trije še niso bili tam; **vi** vsi morate videti, kako se melje žito.

Glagol mnogokrat vežemo z besedami:

Oseba	jednina	dvojina	množina
1.	jaz	midva (midve)	mi (me)
2.	ti	vidva (vedve)	vi (ve)
3.	on (ona, ono)	óna (oné)	oni (oné)

Te besede stojé namesto imen, so **osebni zaimki**.

87. naloga. Prepišite 17. vajo in podčrtajte osebne zaimke!

18. vaja.

Jaz **sem** mlad. Ti **si** velik. On **je** močan. — Midva **sva** bolna. (Medve **sva** bolni.) Vidva **sta** zdrava. (Vedve **sta** zdravi.) Ona **sta** majhna. (Oné **sta** majhni.) — Mi **smo** učenci. Vi **ste** mladeniči. Oni **so** otroci. — Otroci morajo ubogljivi **biti**.

Biti (sem) je pomožni glagol.

88. naloga. Izpišite v 18. vaji iz vsacega stavka glagol biti!

19. vaja.

Spregatev glagola: biti.

Osebe	jednina	dvojina	množina
S e d a n j i č a s			
1.	sem	sva	smo
2.	si	sta	ste
3.	je	sta	so
P r e t e k l i č a s			
1.	bil (a, o) sem	bila (i) sva	bili (e, a) smo
2.	bil (a, o) si	bila (i) sta	bili (e, a) ste
3.	bil (a, o) je	bila (i) sta	bili (e, a) so
P r i h o d n j i č a s			
1.	bodem (bom)	bodeva	bodemo
2.	bodeš	bodeta	bodete
3.	bode	bodeta	bodo

Kadar pripovedujemo, kaj je sedáj ali kaj se sedáj godí, stavimo glagol v sedanji čas.

Kadar pripovedujemo, kaj je uže bilo ali kaj se je godilo, stavimo glagol v pretekli čas.

Kadar pripovedujemo, kaj šele bode ali kaj se bode šele godilo, stavimo glagol v prihodnji čas.

89. naloga. Napišite te stavke v vseh treh časih: Jaz sem pekár. Ti si zidár. On je mizár. (Sedanji čas: Jaz sem pekár, . . .)

90. naloga. Napišite te stavke v vseh treh časih: Midva sva zdrava. Vidva sta bolna. Ôna sta močna!

91. naloga. Napišite v vseh treh časih: Medve sva gospodinji. Vedve sta kuharici. Oné sta šivilji!

92. naloga. Napišite v vseh treh časih: Mi smo redni. Vi ste pokorni. Oni so pazni.

93. naloga. Napišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek v preteklem času!

94. naloga. Napišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek v prihodnjem času!

95. naloga. Napišite iz 6. berila (Ukus) prvi oddelek v preteklem in prihodnjem času!

96. naloga. Napišite iz 6. berila (Tip) prvi oddelek v preteklem in prihodnjem času!

20. vaja.

Spregatev glagola: delati.

Osebe	jednina	dvojina	množina
S e d a n j i č a s			
1.	delam	delava	delamo
2.	delaš	delata	delate
3.	dela	delata	delajo
P r e t e k l i č a s			
1.	delal (la, lo) sem	delala (li) sva	delali (le, la) smo
2.	delal (la, lo) si	delala (li) sta	delali (le, la) ste
3.	delal (la, lo) je	delala (li) sta	delali (le, la) so
P r i h o d n j i č a s			
1.	delal (la, lo) bodem	delala (li) bodeva	delali (le, la) bodemo
2.	delal (la, lo) bodeš	delala (li) bodeta	delali (le, la) bodete
3.	delal (la, lo) bode	delala (li) bodeta	delali (le, la) bodo

Pretekli in prihodnji čas se izobrazuje s pomožnim glagolom **biti**.

97. naloga. Spregajte glagol računati v sedanjem času po vseh osebah jednine, dvojine in množine! (Računim,....)

98. naloga. Spregajte glagol računiti ravno tako v preteklem času! (Računil sem,)

99. naloga. Spregajte ga v prihodnjem času! (Računil bodem.)

100. naloga. Napišite o 10 rokodelcih, kaj vsak dela! (Málinar melje,)

101. naloga. Napišite o nastopnih stanovih, kaj delajo sedáj: duhovnik, učitelj, kmet, pisár, zdravnik, trgovec, voják, mornár, vozník, pastír.

102. naloga. Napišite stavke iz 101. naloge v dvojini!

103. naloga. Napišite stavke iz 101. naloge v množini!

104. naloga. Napišite o stanovih v 101. nalogi imenovanih, kaj so delali!

105. naloga. Napišite stavke iz 104. naloge v dvojini!

106. naloga. Napišite te stavke v množini!

107. naloga. Napišite o stanovih v 101. nalogi imenovanih, kaj bodo delali!

108. naloga. Napišite stavke iz 107. naloge v dvojini!

109. naloga. Napišite te stavke v množini!

110. naloga. Napišite v dvojini in množini: Jednina: Sestra prede. Dekla pometa. Riba plava. Ptica poje. (Dvojina:)

111. naloga. Napišite stavke iz 110. naloge v jednini, dvojini in množini preteklega časa! (Jednina: Sestra je predla)

112. naloga. Napišite te stavke v prihodnjem času! (Jednina: Sestra bode predla)

113. naloga. Napišite v dvojini in množini: Jednina: Žrebě skače. Koló se vrtí. Drevó cvete. Oblačilo greje. (Dvojina:)

114. naloga. Napišite stavke iz 113. naloge v jednini, dvojini in množini preteklega časa! (Jednina: Žrebě je skakalo)

115. naloga. Napišite te stavke v prihodnjem času!
(Jednina: Žrebe bode skakalo)

116. naloga. Postavite 40. berilo (7.) v dvojino in množino!

117. naloga. Postavite 40. berilo (7.) v jednino preteklega časa!

118. naloga. Postavite 40. berilo (7.) v dvojino preteklega časa!

119. naloga. Postavite 40. berilo (7.) v množino preteklega časa!

120. naloga. Postavite te stavke v jednino prihodnjega časa!

121. naloga. Postavite te stavke v dvojino prihodnjega časa!

122. naloga. Postavite te stavke v množino prihodnjega časa!

123. naloga. Postavite iz 6. berila (Sluh) prvih 6 stavkov v dvojino in množino!

124. naloga. Postavite iz 6. berila (Sluh) prve 4 stavke v jednino, dvojino in množino preteklega časa! (Jednina: Mati so govorili)

125. naloga. Postavite te stavke istotako v prihodnji čas! (Jednina: Mati bodo govorili)

126. naloga. Postavite iz 65. berila prvi odstavek v sedanji čas!

127. naloga. Berite 45. berilo tako, kakor bi se uže bilo zgodilo! (ustno.)

128. naloga. Berite 45. berilo tako, da vi o bučelici pripovedujete! (ustno: Bučelica stanuje)

129. naloga. Berite 58. berilo tako, kakor bi vi o medvedu pripovedovali! (ustno.)

130. naloga. Berite 58. berilo tako, kakor bi vam medved iz prejšnjih časov pripovedoval! (ustno.)

131. naloga. Berite 36. berilo tako, da vi o Cenetu to pripovedujete! (ustno.)

132. naloga. Berite 36. berilo tako, kakor bi deček sedaj našel gnezdo! (ustno.)

133. naloga. Berite (spišite) 22 berilo tako, kakor bi se bilo dejanje pred letom zgodilo!

134. naloga. Berite 33. berilo tako, kakor bi se bilo vlani zgodilo! (ustno.)

135. naloga. Spišite iz 29. berila predzadnji odstavek v sedanjem času!

136. naloga. Spišite 82. berilo tako, da je jutro uže preteklo!

137. naloga. Spišite 82. berilo tako, da jutro sele pride!

138. naloga. Spišite 83. berilo tako, da je večer uže pretekel!

139. naloga. Spišite 83. ber. tako, da večer sele pride!

140. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih pripovedujete, kaj se je spomladi godilo! (Sneg je kopnel)

141. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih pripovedujete, kaj se bo po zimi godilo! (Dan se bode krajšal)

142. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih pripovedujete, kaj se sedaj (po letu) godí! (Solnce pripeka)

143. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 140. naloge, ako je sedaj pomlad?

144. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 141. naloge, ako je zima uže minula?

145. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 142. naloge, ako poletje sele pride?

21. vaja.

Šola je poslopje. Učitelj vprašajo. Mi odgovarjamo. Knjige so snažne. Gorica je mesto. Konja bodeta vozila. Hruška je sladka. Drevó je zelenelo.

O katerih osebah ali rečeh v teh stavkih govorimo? **Oseba ali reč, o kateri v stavku govorimo, je subjekt** (osebek). Subjekt odgovarja na vprašanje **kdo?** ali **kaj?**

146. naloga. Prepišite 21. vajo in podčrtajte v vsakem stavku subjekt!

147. naloga. Prepišite 18. vajo in podčrtajte v vsakem stavku subjekt!

148. naloga. Odgovorite tem vprašanjem in v vsakem stavku podčrtajte subjekt: (iz 17. berila.) Kdo naredí platno? Kdo seje lan? Kdo populi lan? Kdo ga posuši? Kdo sprede predivo? Kdo beli platno?

149. naloga. (22. berilo.) Odgovorite tem vprašanjem in podčrtajte v vsakem stavku subjekt: Tašiča. Kdo prileti? Kdo odprè? Kdo pobira? Kaj pada (z mize)? Kdo ima rad? Kaj mine? Kdo odprè? Kdo odleti? Kdo prepeva? Kaj se vrne? Kdo se tudi vrne? Kdo je vesel? Kdo je domač? Kdo hoče povedati?

22. vaja.

Kaj je kováč? Kováč je rokodelc. **Kakšen** je kováč? Kováč je močan. **Kaj dela** kováč? Kováč kuje. — Pes je žival. On je zvest. On laje. — Drevó je rastlina. Visoko je. Cvete. — Učenci smo. Smo ubogljivi. Pišemo.

Beseda, katera o subjektu pové, kaj je, kakšen je ali kaj dela, je predikat (dopovedek).

Subjekt se mnogokrat zamolčí. Takrat ga moremo nadomestiti z osebnimi zaimki.

150. naloga. Zapišite o naslednjih rečeh, kaj so: šola, kruh, vino, srajca, krava, kraljiček, karp, lipa, leska, šmarnica, rž, julij, — in podčrtajte v stavkih subjekt jedenkrat, predikat dvakrat!

151. naloga. Prepišite sledeče stavke in označite subjekt in predikat: Lastovica. Lastovica je majhna. Truplo je

sibko. Kljun je kratek. Noge so nežne. Hrbèt je črnkast. Trebuh je bel. Glas je slab. Gnezdo je umetno. Lastovica je zvesta.

152. naloga. Popišite isto tako vrabca in stavite za predikat pridevnike: majhen, okrogel, top, močan, rjav, siv, močan, priprost, predrzen.

153. naloga. Napišite prejšnjo nalogo v preteklem času!

154. naloga. Povejte o teh rečeh, so li okrogle ali oglate, debele ali tanke, mehke ali trde, visoke ali nizke, velike ali majhne, široke ali ozke, dolge ali kratke:

krogla, tabla; vrv, nit; goba, kamen; gora, hrib; slon, miš; most, brv; leto, minuta!

155. naloga. Napišite stavke iz prejšnje naloge v dvojini in potem v množini!

156. naloga. Prepišite iz 40. berila (2.) 10 stavkov, v katerih o subjektu pripovedujete, kakšen je in označite subjekt in predikat!

157. naloga. Prepišite iz 40. berila (4.) 8 stavkov, v katerih je predikat pridevnik in označite subjekt in predikat!

158. naloga. Odgovorite tem vprašanjem in v stavku označite subjekt in predikat: Kaj dela krojác, málinar, pekár, mesár, lovec, plesalec, godec, predica, kuharica, dekla?

159. naloga. Napišite stavke prejšnje naloge v preteklem času!

160. naloga. Napišite stavke prejšnje naloge v prihodnjem času!

161. naloga. Prepišite iz 82. berila 8 stavkov, v katerih o subjektu pripovedujete, kaj dela in označite subjekt in predikat!

162. naloga. Prepišite iz 83. berila 8 stavkov, v katerih je predikat glagol in označite subjekt in predikat!

163. naloga. Zapišite o vsaki reči, kaj je, kakšna je in kaj dela in označite subjekt in predikat: bučela, gos, medved, vol, tele!

164. naloga. Napišite te stavke v dvojini!

165. naloga. Napišite te stavke še v množini!

K a z a l o.

* pomeni vezano obliko.

	Stran		Stran
I.		V.	
1. Šola	1	21. Stanovanje	20
2. Šolske postave	2	22. Tašica	21
3. Pridna Rozika	3	23. *Tašici v slovo	21
4. *Pred šolo	3	24. Red nas varuje škode	21
5. Po šoli	3	25. *Angelj buđi	22
II.		VI.	
6. Človek	4	Družina.	
Vid	5	26. Jutro	22
Sluh	6	27. Starček in smrt	24
Vonj (voh)	7	28. *Koga ljubim	24
Ukús	7		
Tip (čut)	8	VII.	
7. Spoštúj starost	8	Cerkev.	
8. *Telovadska	9	29. Praznik sv. Rešnjega telesa	24
9. Odmév	9	30. *Pesem pri obhodu	26
10. Želod in buča	10	31. *Zvonček	27
III.		32. *Zvon na poti	27
11. Jed in pijača	11	VIII.	
12. Pobožni sinek	13	Vas.	
13. Dobra večerja	13	33. Požár	28
14. *Pred jedjó	14	34. *Veseli pastir	30
15. *Po jedi	14	35. Mejnik	31
16. Mrzel studenec	14	36. Ptičje gnezdo	31
IV.		37. *Kováč	32
17. Obleka	15	IX.	
18. Ovca in bučela	18	38. Mesto	33
19. Lepa suknja	18	39. Kaj hode iz šolarjev?	34
20. *Leni Jakec	19		

X.

40. Domače živali	35
1. Pes	35
2. Mačka	36
3. Govedo	36
4. Konj	37
5. Ovca	37
6. Kura	38
7. Živalski glasovi	38
41. *Domače živali	38
42. Volk in jagnje	39
43. *Lakomni pes	40

XI.

44. Vrt	41
45. Bučelica	42
46. Senica	42
47. Trije metulji	43
48. *Zajec	44

XII.

49. Polje in travnik	45
50. *Setev	46
51. Košnja	46
52. *Kosec	47
53. Pismo	47
54. Modra miška	48
55. Pastirja	49

XIII.

Gozd.

56. Kaj dobivamo iz gozda	49
57. *Lovčev raj	50
58. Medved	51
59. Volk in človek	52
60. Srna in mladič	53
61. Škorec	53

XIV.

62. Voda	54
63. Žaba in vol	55
64. *Mavrica	56
65. Pri potoku	56
66. *Mladini	58
67. Lisica in raca	59

XV.

Zemlja in zrak.

68. Prvi majnik	59
69. *Viharna noč	61
70. *Veter	61
71. Stržek	62
72. *Kako visoko je nebo	62
73. *France Tonetu zast. uganke	63

XVI.

74. *Bog	64
75. Stvarjenje	64
76. Pastirji pri jaslicah	64
77. Bog vse vidi	65
78. *Spoznavanje Bogá	66

XVII.

Čas.

79. Letni časi	68
80. *Štirje letni časi	70
81. Vošilo o novem letu (pismo)	71
82. Jutro	72
83. Večer	72

XVIII.

84. Domovina	73
85. *Otrokovo domoljubje	74
86. Cesarjevič Rudolf	74
87. *Kadar pridejo vojáki	76
88. *Cesarska pesem	77
Slovnica	78

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000420772